

WACHTERS OP DE MUREN VAN JERUZALEM

4 Predikanten van de Gereformeerde Gemeenten

Ds. Arie BREGMAN 1915 - 1992

Ds. Arie Willem VERHOEF, 1917-1996

Ds. Dirk HAKKENBERG, 1929-1994

Ds. Gerrit Arie ZIJDERVELD, 1910-1992

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2015**

INHOUD

Arie BREGMAN 1915 - 1992

- 1. Afkomst**
- 2. Veel tranen geschreid**
- 3. Actief in het verzet**
- 4. Ingrijpende zaken**
- 5. De Persoon ontsloten**
- 6. Roeping**
- 7. Student in Rotterdam**
- 8. In Rijssen bevestigd**
- 9. Dag aan dag op pad**
- 10. Een Koningskind begraven**
- 11. Bartus en Gerrit Jan Aversch**
- 12. Verlegen met de weldaden des Heeren**
- 13. Bestrijdingen en aanvechtingen**
- 14. Lief en leed gedeeld**
- 15. Met emeritaat**
- 16 Emeritaat in de Kerkbode**
- 17. De goede strijd gestreden**
- 18. Grafsteen wijlen ds. A. Bregman.**
- 19. Meditatie ds. Bregman**
- 20. In Memoriam Ds. Arie Bregman**

Arie Willem VERHOEF, 1917-1996
In Memoriam ds. A.W. Verhoef.

Dirk HAKKENBERG, 1929-1994
In memoriam Ds. D. Hakkenberg

Gerrit Arie ZIJDERVELD, 1910-1992

ARIE BREGMAN 1915 - 1992

WACHTER OP DE MUREN VAN JERUZALEM¹

1. Afkomst

Arie Bregman wordt op 20 oktober 1915 geboren te Benthuisen. Zijn ouders behoren tot de arbeidersklasse en moeten van een schamel inkomen zien rond te komen. Vele malen betoont de Heere echter van hen af te weten en worden zij wonderlijk geholpen. Als Arie nog maar enkele weken oud is, wordt hij ernstig ziek.

Zelf schrijft hij daarover: 'Toen ik nog maar een korte tijd op reis was door de voortsnellende tijd naar de grote eeuwigheid, bemerkte de baakster een blaasje in mijn huid. Zij prikte dat door en de gevolgen waren vreselijk. Dat heeft mijn lieve moeder mij onder een vloed van tranen vele malen verteld. Wat was het gevolg?

Ik raakte mijn huid geheel kwijt. Ik was als een rauw klompje vlees; geen haartje bleef er op het hoofd. De huisdokter was een harde baas en zei tegen moeder: 'Vrouw, een boom zonder bast gaat dood en ook je kind zonder huid moet sterven.' Moeder kreeg grote dozen poeder om me ermee te bestrooien. Als moeder me moest vastpakken, tilde ze me met twee vingers op en legde me zo in de kussens op tafel. Zo gaf ze me te drinken.

Geloof maar, dat mijn ouders gezucht en gesmeekt hebben voor het behoud van hun kindje. Ik denk, dat moeder mij menigmaal natgemaakt heeft met haar tranen.'

Gods bewarende hand is echter over Arie uitgestrekt en na verloop van tijd treedt er herstel op. Vanwege zijn ziekte wordt hij pas op 2 april 1916 gedoopt.

Terwijl zijn moeder zich vaak onder doktersbehandeling moet stellen, is zijn vader sterk en gezond. Groter is echter dat de vreze des Heeren in zijn hart is geplant.

'Op jonge leeftijd was hij in de praktijk onbekeerd geworden en toen kon hij buiten God en zonder God niet meer leven. Vader was een eerlijk, oprecht man. Hij was zeer streng in de opvoeding van de kinderen. Wij mochten niets wat niet in overeenstemming met Gods Woord was. Toen ik jong was, heb ik hem dat wel kwalijk genomen, maar toen hij na 89 jaar en 3 maanden ging sterven, heb ik hem er hartelijk voor bedankt en gezegd: 'Vader, had nog maar strenger voor mij geweest.'

Ruim veertig jaar heeft hij in des Heeren wijngaard mogen arbeiden.'

Hoewel Arie als baby wonderlijk gespaard is gebleven, is hij nog jarenlang zwak. 'Ik ben wel tot mijn zevende jaar aan de dokter geweest. Daarom ben ik pas op zevenjarige leeftijd naar school gegaan. Mijn vader was het niet eens met wat zich op de School met den Bijbel voordeed. Hij zei dan ook: 'Liever Turks dan paaps' en stuurden me naar de openbare school te Benthuisen.'

Omdat Arie echter niet tegen de pokken is ingeënt, moet hij in de derde klas van school. 'Ik had nog weinig geleerd en dan verstoken van het onderwijs, dat ik zo hard nodig had. Ten einde raad stelde het hoofd van de openbare school mijn vader voor, om na schooltijd mij iedere schooldag een uur les te geven. De regeling was goed, maar er kwam niets van terecht. (...) Ik weet nog, dat ik in de zesde klas weer op school mocht komen. Toen ik veertien jaar was, mocht ik van school. Ik ben toen gaan werken, want er moest geld verdiend worden.' Op een tuinderij verdient hij een

¹ De titel is ontleend aan de het hoofdstuk over ds. Bregman in: ELK VERHAALT ZIJN WEG EN ZAKEN TE RIJSSEN.

rijksdaalder per week. Later verhuurt hij zich voor een jaar bij een boer en wordt hem iedere week zestien gulden uitbetaald.

In het gewone leven wordt hij voor allerlei uitspattingen bewaard. 'In bioscoop, café of danszaal kwamen wij niet. Ik herinner me, dat we één keer op een Hemelvaartsdag het dorpskoffiehuis waren binnengestapt om een flesje pils (priklimonade) te drinken. Toen wij eruit kwamen, reed er een diaken van de gemeente voorbij. Hij zag mij niet en toch getuigde het in mijn consciëntie: Jongen, jij hoort daar niet.'

Ondanks de indrukken van dood en eeuwigheid leeft hij voort zonder een God voor zijn hart en een Borg voor zijn schuld.

In zijn jongensjaren bezoekt Arie de jeugdvereniging. Verschillende vergaderingen kan hij zich later nog goed herinneren. 'Eenmaal per jaar hadden we een dag, dat we met meerdere verenigingen in Gouda bij elkaar kwamen. Daar werd dan gesproken door bijvoorbeeld de oude ds. H. Ligtenberg, ds. A. Verhagen of ds. A. de Blois. Dan gingen we wel eens gesticht en onder de indruk huiswaarts. Ik herinner me nog, dat ouderling Van der Knijff een inleiding hield over 1 Korinthe 13:1: 'Al ware het, dat ik de talen der mensen en der engelen sprak, en de liefde niet had, zo ware ik een klinkend metaal of luidende schel geworden.'

Wat greep me dat aan! Ik was liefdeloos, goddeloos, onbekeerd en nameloos ongelukkig. Ik ben toen naar buiten gevlucht, de duisternis in. Daar heb ik het uitgeschreid vanwege mijn liefdeloosheid tegenover een goeddoend God, Die me altijd liefelijk had toegeroepen: *Mijn zoon, geef Mij uw hart.*'

2. Veel tranen geschreid

Op 6 oktober 1938 treedt Bregman in het huwelijk met Jannetje Adriaantje Leendertse. Zij is op 5 maart 1917 geboren te Ellemeet, op Schouwen-Duiveland. Het huwelijk, dat gezegend wordt met de geboorte van zes zonen en vijf dochters, wordt kerkelijk bevestigd door de plaatselijke predikant, ds. A. van Stuijvenberg. Deze spreekt daarbij over Jozua 1:5b: 'Ik zal u niet begeven en zal u niet verlaten.'

Later schrijft ds. Bregman daarover: 'Dat heeft de Heere in het huwelijk en persoonlijk aan een Godverlater duidelijk willen betonen, ja tot op dit ogenblik toe. (...) Als er geen cent meer in huis was, ging de fontein van Boven weer open. Eén uitredding uit de huiselijke nood zal ik verhalen. In de Tweede Wereldoorlog en kort daarna was alles op de bon. Wat deed zich voor? Het kolenhok was leeg en vrouw en kinderen zaten in de kou. Ik werkte toen bij een boer. Ik zat 's morgens in het huis van die boer mijn brood op te eten, dicht bij de kachel. De boer gaf zijn dochter opdracht om de kachel nog eens wat warmer op te stoken. Zij voldeed daaraan en gooide een kit met cokes leeg in de kachel, die geweldig begon te knetteren. Toen ik dat zag, waren mijn verzuchtingen: *Heere, denk aan mijn vrouw en de kinderen, want de kolen zijn op.* Toen ik 's avonds thuiskwam, kwam mijn vrouw me al tegemoet lopen. Ze zei: 'Man, ga eens in de schuur kijken.'

Ik zei tegen mijn vrouw, dat ik het al wist.

'Wat weet je al?' vroeg ze.

'Ach vrouw, heb je kolen gekregen?'

Ze zei, dat 's morgens de kolenboer was gekomen. Die bracht wel vijf mud van de beste antraciet en gooide het in het kolenhok. Hij vroeg niet om geld en ook niet om bonnen. De Heere gaf uitkomst.'

Hoewel Bregman bij tijden onder sterke overtuigingen leeft, blijken dat nog geen overbuigingen te zijn. 'Veel tranen geschreid over mijn zonde. Gods volk groot geacht. Maar het bleek geen hartelijke droefheid naar God, die een onberouwelijke

bekering werkt tot zaligheid. Ds. Van Stuijvenberg en de kerkenraad hoorden er iets van en dachten dat het een zaligmakend werk van God was. Maar helaas, het kan ver gaan. Ik was als een hond, die tot zijn uitbraaksel wederkeert. De vijandschap bleef niet achter. Ik ging door op de brede weg des verderfs.'

3. Actief in het verzet

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is Bregman actief in de Benthuiser Burgerwacht. Daarnaast wordt hij in het nabijgelegen Zoetermeer lid van een verzetsploeg. Daar leert hij ook (de latere predikant) Jan Karens kennen. Na de oorlog volgt hij verschillende opleidingen in het leger en wordt hij bevorderd tot sergeant.

Intussen blijft de noodzaak der bekering hem bezetten. 'Als ik 's avonds de kans kreeg om ergens een dominee te beluisteren, ging ik er naartoe, waar het ook was. Of het nu bij de Christelijk Gereformeerden, de Oud Gereformeerden of de Hervormde Bond was, ik ging naar de kerk. Ik kwam daar niet geheel zonder indrukken vandaan. Als ik 's avonds voor het slapen gaan mijn gebed deed, was het altijd: Heere, bekeer mij zoals Gij Uw volk bekeert en denk aan Uw volk.'

Als op een avond een duivelskunstenaar zijn kunsten in de kazerne komt vertonen, is Bregman daar ook bij aanwezig. 'Ik was er echter naartoe gegaan met de vraag of de Heere die avond wilde betonen dat Hij God is en of Hij dat duivelswerk wilde verhinderen. Dat is die avond gebeurd. Mijn oudste broer, Bram, was er ook bij. De duivelskunstenaar moest na al zijn zwoegen om de zaak aan het lachen te krijgen bekennen, dat er een persoon in de kantine zat die hem tegenwerkte. Hierdoor kon hij niets ten uitvoer brengen. Zeer verblijd ben ik in de barak teruggekeerd. Ik heb de Heere erkend voor het vrijdelen van het duivelswerk.'

Na zo'n zestien maanden in militaire dienst te hebben gezeten, keert Bregman weer in het 'gewone' leven terug. Als hem tussen Benthuisen en Hazerswoude door H. Zintel een perceel grond voor deelbouw wordt aangeboden, gaat hij op dat aanbod in. 'Het land was sterk verwaarloosd. De grond zag blauw van het water. Zintel bood me nog een hectare weiland aan, waar zoveel stekels op stonden dat je de koeien haast niet zag lopen. Hij zou het land ploegen en eggen, waarna ik er kool op kon zetten. Nu, dat aanbod heb ik aangenomen, niet wetende dat de Heere mij voor het onderhoud van mijn gezin grotelijks zou zegenen.' Als tuinder verbouwt Bregman onder meer uien, spruiten, witlof en een aantal koolsoorten. Vanwege de goede kwaliteit van zijn producten wordt hij wel eens de 'spruitenkoning' genoemd.

4. Ingrijpende zaken

In 1947 vinden er ingrijpende zaken plaats in zijn leven. 'Ik leefde in die tijd als een godsdienstige jongen. Maar toen is God me te sterk geworden. Mijn blinde zielsogen werden geopend en ik werd de ongelukkigste van het dorp. Buiten God en zonder God! Gezondigd tegen een goeddoend God, Die me vanaf mijn jeugd geroepen had, maar ik had nooit gewild. O, wat een smart! Als de Heere mij niet ondersteund had, had ik mij doodgeweend. De zonden van de jeugd af aan werden mij ordentelijk voor ogen gesteld, hoe zielsverwoestend en godonterend ze waren geweest. Dat is wat, tegen liefde, tegen een goeddoend God gezondigd te hebben. Ik was ongelukkig; anderen konden zalig worden en ik niet meer. (...) Hoe meer beterschap ik beloofde, des te groter werd mijn verlorenheid. Als ik 's morgens naar het land ging, klonk het in mijn ziel: Het ganse schepsel zucht als in barensnood zijnde tot nu toe. En dat vanwege het rechtvaardig oordeel. De afgrond riep tot de afgrond bij het gedruis Zijner watergoten. Van binnen en van buiten was het alsof alles mij toeriep: Bij mij is

het niet. O, wat heb ik de kool op het land natgemaakt met mijn tranen.

Op een ochtend zou ik op het land mijn brood opeten. Ik maakte mijn broodzak open en toen kwam er met kracht in mijn ziel: *Vanwaar komt gij en waar zult gij heengaan?* Toen moest ik eerlijk voor God belijden, dat ik volmaakt uit Zijn hand was voortgekomen, maar dat ik nu als een voorthollend paard langs de kortste weg naar de eeuwige rampzaligheid holde. De broodzak ging weer dicht, want mijn tranen en mijn klachten waren mijn spijs. Ik moest sterven en dan God ontmoeten en dat niet te kunnen.'

5. De Persoon ontsloten

Later werkt de Heere door in zijn leven. 'De Heere trok door en openbaarde Zich als een heilig en rechtvaardig God, Die met de minste zonde geen gemeenschap kan hebben en krachtens Zijn heilig recht de mens moet verdoemen. Nee, de Heere gaat niet van Zijn recht af. Hij wil dat aan Zijn recht genoegdoening geschiede. (...) Ik werd gewaar dat ik een overtreder was van al Gods heilige geboden. Wat zegt Gods Woord van zo één? Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen. Als een vervloekte ging ik over de aarde, smekend en belijgend: *O God, Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig.*

Dan smeekte ik de Heere, of ik 's zondags nog onder Zijn Woord zou mogen verkeren en de Heere vergunde het mij. Die kerkgang zal niemand ooit uit mijn geheugen wissen, zelfs tot in de grijze ouderdom, zolang God mij het verstand zal geven.

Wat gebeurde er? Op een zondag werd een catechismuspraak van ds. G. H. Kersten gelezen. Voor mij was het niet anders dan vloek en oordeel. Toen ik de kerk verliet, nam ik afscheid van Gods huis. Ik dacht daar nooit meer te komen. Het was voor mij of God Zijn wraakzwaard uit Zijn schede had getrokken. Krachtens Zijn heilig recht moest Hij mijn dunne levensdraad afsnijden en me voor eeuwig verdoemen. In deze toestand kunnen wij geen dagen, weken of maanden verkeren, want dan was de mens allang verteerd.

In de nacht van zondag op maandag trok de Heere door. Ik kreeg Gods deugden zo lief, dat ik het uitschreeuwde: *Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig. Heere, indien U mij in de eeuwige rampzaligheid zou werpen, dan zou ik nog zeggen dat U goed en recht doet.* Het werd voor mij op dat moment een verloren zaak. Ik kon niet anders dan uitroepen, ja schreeuwen: Verloren, verloren, rechtvaardig verloren. Ik geloof, dat zo'n moment het *toevallen van Gods recht is.*

Maar o, eeuwig wonder van vrije soevereine genade, nooit te bevatten, noch in woorden uit te drukken, maar alleen te bewonderen en eronder weg te zinken. Hier werd mij verklaard en geopenbaard dat ik nog zalig kon worden.

Hierop werd mij de tweede Persoon in het Goddelijk Wezen ontsloten met de woorden van Johannes 14:6: 'Jezus zeide tot hem: Ik ben de Weg, en de Waarheid, en het Leven. Niemand komt tot den Vader dan door Mij.'

Toen was het, alsof ik vanonder het oordeel des doods werd gehaald en vanuit de dood in het leven overging. Het was alsof ik opnieuw geboren was. (...) Ik had uitgeroepen dat ik het doodvonnis zou ontvangen, maar in plaats daarvan heb ik de vrijbrief ontvangen. Ik dacht dat mijn zonden vergeven waren en dat mijn schuld betaald was, ja, dat de Vader ze geworpen had in een zee van eeuwige vergetelheid.

Later ben ik erachter gekomen, dat bedekte schuld nog geen vergeven schuld is, dat een geopenbaarde Christus nog geen toegepaste Christus is.'

6. Roeping

Ook over zijn roeping tot het predikambt heeft ds. Bregman het een en ander

opgetekend. 'Nadat Christus Zich in mijn ziel geopenbaard had, waren met kracht die woorden in mijn ziel gekomen: Ik zal u stellen als een wachter op de muren van Jeruzalem, dit naar aanleiding van Jesaja 62:6: 'O Jeruzalem, Ik heb wachters op uw muren besteld, die geduriglijk al den dag en al den nacht niet zullen zwijgen. O gij, die des HEEREN doet gedenken, laat geen stilzwijgen bij ulieden wezen.' Zou dat ooit gebeuren? Ik was onontwikkeld en niet geleerd. Aan mijn zijde was het onmogelijk, maar al zou het nog twaalf jaar duren, na veel worstelingen en strijd zou de Heere op Zijn tijd Zijn Woord in vervulling doen gaan.'

In 1948 heeft de kerkenraad nog geen vrijmoedigheid om hem een attest te verlenen voor het Curatorium. Wel dient hij de gemeente vanaf 1954 in het ambt van diaken.

Vier jaar later volgt zijn verkiezing tot ouderling. Ook het ouderlingschap brengt de nodige strijd met zich mee. "k Heb het vroeger eens gehad, toen ik nog ouderling was in Benthuizen, dat een binnenprater op zaterdagavond zei: Je moet morgenavond na het lezen van de preek als ouderling bedanken. Dan kunnen de broeders toch niets zeggen. Met dat stellige voornemen ben ik de preekstoel opgegaan. Onderaan de trap stond ik dus te huichelen, alsof ik stond te bidden of de Heere me wilde helpen, maar met in mijn hart het voornemen om te bedanken. Maar tijdens het zingen voor de toepassing liet de Heere me even de gemeente zien, met de jeugd, die arme kinderen, dat arme volk, op reis naar de grote eeuwigheid. Het was alsof Hij me vroeg of ik me er dan niet voor over had om onder dat volk in liefde die enige Weg ter zaligheid aan te wijzen. Nu, dan teken je weer van harte bij.'

7. Student in Rotterdam

Als Bregman de jaarlijkse oproep van het Curatorium in 'De Saambinder' leest, ontbrandt er een vuur in zijn ziel om Gods Woord te mogen uitdragen. Bij ogenblikken is het voor hem echter onmogelijk om daar gevolg aan te geven. Toch maakt de Heere hem gewillig. 'Het was alsof de Heere me als een vader bij de hand vatte en zei: *Kind, luister eens, nu mag je al wat jaren Mijn ambtsdrager zijn en heeft het je ooit aan iets ontbroken? Heb Ik je niet altijd doorgehouden?*

Hierop antwoordde ik als een kind zijn vader: Heere, U bent altijd goed voor mij geweest, ook toen ik als ouderling soms moedeloos was, als ik 's avonds na het huisbezoek naar huis ging. Dan zei ik wel eens tegen de Heere: *Heere, ik ga niet meer.* Het is alsof ik tegen een muur praat. Maar dan was het in mijn ziel: *Of ze het horen zullen of niet horen zullen, gij zult van Mijn wegen getuigen.*

Toen heb ik gezegd: Heere, ik zal weer gaan. Nu beloofde ik de Heere, dat ik de broeders van de kerkenraad zou vertellen waarmee ik liep.'

Nadat Bregman tijdens een kerkenraadsvergadering verslag heeft gedaan van wat er in zijn hart omgaat, krijgt hij een attest.

'De nacht voor de dag dat het Curatorium zitting had, kwam de Heere over. Hij maakte me bekend dat het niet mijn zaak was, maar dat het een zaak van de Koning was. De Heere beloofde, dat Hij geen van de woorden die Hij tot mijn ziel had gesproken, op de aarde zou laten vallen.'

Op 28 juni 1960 wordt hij samen met D. Hakkenberg, F. Harinck, G. Mouw en J.C. Weststrate toegelaten tot het volgen van de lessen op de Theologische School te Rotterdam.

Omdat Bregman nauwelijks enige vooropleiding heeft genoten, vergt de studie veel van hem. In 1962 mag hij gaan proponeren en trekt hij het hele land door. Als hij in juni 1964 beroepbaar wordt gesteld, hoopt hij in een kleine gemeente te mogen beginnen. Zelf denkt hij daarbij wel eens aan 's-Gravenpolder.

Van de 24 op hem uitgebrachte beroepen is er één afkomstig uit Rijssen, waar men een tweede predikantsplaats wil stichten. Op 12 december 1963 is hij daar al eens voorgegaan en heeft hij gesproken over Johannes 10:7b: 'Ik ben de Deur der schapen.' De Heere heeft hem toen wonderlijk geholpen.

Als kandidaat Bregman op 27 juni bericht ontvangt, dat hij in Rijssen is beroepen en hij dit voor de Heere neerlegt, klinkt er met kracht in zijn ziel: 'Er was een Macedónisch man staande, die hem bad en zeide: Kom over in Macedónië en help ons.'

'k Had het beroep dezelfde avond kunnen aannemen, maar ik wilde niet naar Rijssen. Ik wilde graag naar Zeeland. 't Was bij mij precies als bij Jona: Hij moest rechts en ging links. Ik ook. 'k Heb zelfs Ontvangstbevestiging nog twee dagen uitstel gevraagd. Na drie weken en twee dagen heb ik het beroep van de beroepsbrief aangenomen. En toen is de storm gestild.'

Op 6 september neemt kandidaat Bregman afscheid van Benthuisen en verhuist hij met zijn gezin naar Rijssen. Daar betreft hij tijdelijk het pand Trompstraat 32.

8. In Rijssen bevestigd

Op 22 september 1964 wordt kandidaat Bregman door ds. J. van Haaren bevestigd tot predikant. Deze bedient daarbij het Woord uit Kolossenzen 1:28: 'Denwelken wij verkondigen, vermanende een iegelijk mens en lerende een iegelijk mens in alle wijsheid, opdat wij zouden een iegelijk mens volmaakt stellen in Christus Jezus.'

Na de bevestiging richt ds. Van Haaren zich in een persoonlijk woord tot de kerkenraad en de gemeente: 'Ge hebt nu twee leraars. En nu zijn dat gezondenen, gezanten, ambassadeurs des hemels, maar: ménsen. 't Zijn en blijven mensen, met alle zwakheden. En nu: Niemand roeme in mensen. O, dat je toch niet zou zeggen: *Ik ben van Paulus, ik ben van Céfas en ik ben van Apollos*, want dan gaat het verkeerd. O, dat is zo vreselijk, als er twisting komt. Maar dat we bedenken mochten, dat het engelen zijn, van God gezonden. Ze zijn gezonden tot uw welzijn, gezonden om het Woord des levens te prediken, een ieder met zijn eigen gaven, een ieder naar de vermogens die God hem schonk. Draag ze veel op de vleugelen des gebeds. Daar hebben ze behoefte aan. Bid ze vol, dan zullen ze u vol preken.'

's Avonds doet ds. Bregman zijn intrede en spreekt hij over Jesaja 62:6: 'O Jeruzalem, Ik heb wachters op uw muren besteld, die geduriglijk al den dag en al den nacht niet zullen zwijgen. O gij, die des HEEREN doet gedenken, laat geen stilzwijgen bij ulieden wezen.' Het thema van de preek luidt: *'s Heeren trouwe zorg over Jeruzalem:*

1. in de liefelijke aanspraak;
2. in de Goddelijke zending der wachters;
3. in de verantwoordelijke opdracht aan de wachters.

Na de preek bedankt ds. Bregman onder meer zijn bevestiger en de docenten van de Theologische School. Zo zegt hij tegen ds. L. Rijksen: 'Vanavond mag heel deze grote schare het horen: U bent een vader voor me geweest. U bent verdraagzaam voor me geweest, wanneer soms het water tot de lippen kwam, wanneer ik in moedeloosheid soms wegzakte, dat u woorden mocht spreken, niet van vleierij, maar woorden, welmenend uit uw hart, gericht alleen op Gods Woord, dat Hij de Getrouwe is, Die geen half werk doet.'

Tot ds. K. de Gier zegt hij onder meer: 'Als een broeder zijt gij voor ons geweest. We hebben nooit en te nimmer een woord gehad onder elkaar, nietwaar?'

Aan het einde van de dienst wordt de nieuwe predikant toegesproken door ds. L. Rijksen, ds. R. van der Bijl, student G.J. van den Noort, ouderling A. Voorwinden uit Benthuizen, ds. W. van Tuyl, Nederlands Hervormd predikant te Rijssen en ouderling H. Haase.

In 'De Saambinder' van 1 oktober wordt een verslag van beide diensten opgenomen. Over de intrededienst vermeldt A. Otten onder meer: 'Was tijdens de middagdienst er reeds een grote belangstelling, des avonds was het kerkgebouw overvol. Naar schatting bedroeg het aantal aanwezigen wel ongeveer 2800. Welk een indruk dit op de nieuwe predikant moet hebben gemaakt, laat zich niet moeilijk raden. Maar ondanks dit alles werd ervaren, dat mensenvrees moest wijken en Gods hulp in deze ure werd ondervonden.'

9. Dag aan dag op pad

De eerste maanden is ds. Bregman samen met ds. Van Haaren aan de gemeente verbonden. Omdat men maar over één kerkgebouw beschikt, preken ze beurtelings in Rijssen en Wierden. In verband met zijn vertrek naar Amersfoort neemt ds. Van Haaren op 2 december 1964 afscheid van de gemeente. Hierna betreft ds. Bregman de pastorie aan de Bleekstraat.

Na het vertrek van ds. Van Haaren stapelt het werk voor ds. Bregman zich op. Omdat zijn hart in de gemeente ligt, is hij dag aan dag op pad om mensen te bezoeken. Aangezien hij geen rijbewijs heeft, legt hij deze bezoeken de eerste tijd veelal te voet of met de fiets af. Moet hij echter naar de ziekenhuizen in Almelo of Deventer, dan neemt hij een taxi of laat hij zich door anderen rijden. Daarnaast vinden er vrijwel wekelijks huwelijksbevestigingen en rouwdiensten plaats en worden de nodige kraamvisites afgelegd.

Verder is hij als voorzitter van het schoolbestuur nauw betrokken bij het onderwijs aan de jeugd en brengt hij regelmatig een bezoek aan een van de scholen. Ook woont hij proeflessen bij en zit hij benoemingsvergaderingen voor. Tijdens zijn ambtsbediening breidt het aantal scholen zich uit van twee tot zes.

Na de komst van de nieuwe predikant bloeit het verenigingsleven op. Zo wordt in 1965 het Noordermannenkoor opgericht en komt er in 1966 een vrouwenvereniging tot stand.

Hoewel ds. Bregman een goede gezondheid geniet en bijna dag en nacht in de weer is, betekent dit niet, dat alles zomaar 'vanzelf' gaat. Zo moet hij voortdurend inleven dat hij het ambtelijke werk niet in eigen kracht kan verrichten. Dat ervaart hij ook als hij voor de eerste keer een Bijbellezing moet houden. Als de strijd inwendig hoog oploopt, zegt hij tegen zijn zoon: 'Ga maar zeggen, dat ik niet kan komen.'

Zijn vader, die juist op visite is, spoort hem echter aan om toch te gaan: 'Jongen, ga nou maar. We zullen voor je bidden.'

Als zijn zus later opbelt en vraagt hoe het gegaan is, antwoordt mevrouw Bregman: 'Het is nog nooit zo best gegaan.'

10. Een Koningskind begraven

Tijdens de ambtsperiode van ds. A. Bregman worden verschillende kinderen Gods uit dit leven weggenomen. Een van hen is mevrouw J. Pas-Deijk.

Johanna Deijk wordt op 3 maart 1888 geboren te Rijssen. Omdat haar ouders, Hendrikus Deijk en Diena ten Berge, tot de Nederlandse Hervormde Kerk behoren, wordt zij daar ook gedoopt. Op jonge leeftijd gaat zij aan de slag in een van de Rijssense fabrieken. Op 18 mei 1912 treedt Janna in het huwelijk met Mannin Pas.

Deze is op 21 februari 1889 geboren te Rijssen, als zoon van Jan Pas en Gerharda Ligtenberg. Hun huwelijk wordt gezegend met de geboorte van zeven kinderen. Twee daarvan overlijden als ze nog maar enkele weken oud zijn. Na haar huwelijk komt Janna vanuit de Nederlandse Hervormde Kerk over naar de Walkerk. Ze ervaart deze overgang als een verhoring op het gebed.

Janna is bescheiden van aard en houdt er niet van op de voorgrond te treden. Ook spreekt ze vrijwel nooit in negatieve zin over anderen. Als ze op hoge leeftijd is gekomen en voelt dat haar levenseinde nabij is, komen verschillende familieleden afscheid van haar nemen. Als op zekere morgen een van de bezoekers vraagt hoe het met haar gaat, antwoordt ze: 'Goed.' En wijzend naar de zon zegt ze: 'Voordat deze zon ondergaat, zal ik de Zon der gerechtigheid mogen aanschouwen.'

Nog diezelfde middag, 4 maart 1969, wordt ze door de Heere uit dit leven weggenomen, op de leeftijd van 81 jaar. Als ze enkele dagen later wordt begraven, voelen de aanwezigen iets van de nabijheid des Heeren. 'We liepen allemaal in het zwart, meer we hadden beter in het wit kunnen lopen, want er werd een Koningskind begraven', zo schrijft een van haar neven aan zijn broer, die de begrafenis niet kon bijwonen.

Omdat de gemeente al verschillende jaren een sterke groei laat zien, is er nog vóór de komst van ds. Bregman besloten een tweede kerk te bouwen. Nadat de nodige voorbereidingen zijn getroffen, gaat op 16 mei 1966 de eerste spade de grond in.

Twee jaar later, op 15 mei 1968, wordt de nieuwe Zuiderkerk officieel in gebruik genomen. Ds. Bregman bedient daarbij het Woord uit 2 Kronieken 6:20: 'Dat Uw ogen open zijn, dag en nacht, over dit huis, over de plaats, van dewelke Gij gezegd hebt, Uw Naam daar te zullen zetten; om te horen naar het gebed, hetwelk Uw knecht bidden zal in deze plaats.'

In 1970 wordt de arbeid van ds. Bregman verlicht door de komst van kandidaat J. Mijnders. Op 26 augustus wordt deze door ds. K. de Gier bevestigd tot predikant. Hoewel het aanvankelijk de bedoeling is dat ds. Mijnders de pastorie aan de Bleekstraat betreft en ds. Bregman naar de pastorie bij de Noorderkerk verhuist, wordt daarvan afgezien en valt het besluit om voor ds. Mijnders een nieuwe pastorie op de hoek van de Karel Doormanstraat en de Markeloseweg te bouwen.

Bij de komst van ds. Mijnders wordt de gemeente in twee wijken verdeeld: Noord en Zuid. Wel blijft het één gemeente. Voorstellen om de gemeente te splitsen worden door de leden afgewezen. Overigens voelt ook ds. Bregman daar niets voor.

Nadat ds. Mijnders in oktober 1973 naar Ridderkerk is vertrokken, wordt hij enkele maanden later opgevolgd door ds. J. Mol. Op 23 januari 1974 wordt hij door ds. Bregman bevestigd. Evenals met ds. Mijnders zijn de contacten met ds. Mol goed en vriendschappelijk te noemen. Ook met de latere predikanten bestaan er goede verhoudingen.

11. Bartus en Gerrit Jan Aversch

Tijdens de ambtsbediening van ds. Bregman worden verschillende (oud)-ouderlingen uit dit leven weggenomen. Een van hen is B. Aversch ('Prot'l Bats'). Hij overlijdt op 24 november 1967, op de leeftijd van 75 jaar. Gedurende een lange reeks van jaren heeft hij als ambtsdrager gediend, zowel in de Eskerk als in de Walkerk.

Ouderling Aversch zag altijd tegen de dood op, omdat een mens dan moet verschijnen voor het oog van een alwetende God. Zijn laatste daad was het opdraaien van de huisklok. Even later sliep hij in. Toen zijn vrouw 's morgens wakker werd, trof

ze haar man dood aan. Zo mocht hij, verlost van de zonde en verlost van de aanvechtingen, in vrede heengaan.

Aangrijpend is dat zijn 39-jarige zoon, Gerrit Jan, twee dagen later ook overlijdt, aan de gevolgen van een hersenbloeding. Hij heeft de tekst voor de rouwkaart van zijn vader nog opgesteld en voor zichzelf nog een nieuw zwart pak gekocht. Als zijn zus vlak voor zijn overlijden vraagt hoe het ermee staat, antwoordt hij: *'Ik weet, dat mijn Verlosser leeft.'*

Voor het eerst in zijn leven getuigt hij zonder vrees van de hoop die in hem is. Op 28 november worden beiden begraven. Op hun grafsteen staat treffend vermeld: 'Die lieflijken in hun leven zijn ook in hun dood niet gescheiden.' In de kerkbode wordt er een verslag van de begrafenis opgenomen.

'Een grote schare vulde woensdagmiddag het kerkgebouw, waar de gemeente bijeenkwam voor de rouwdienst bij de begrafenis van ouderling B. Aversch en zijn zoon G. J. Aversch, die zo onverwacht, binnen enkele dagen tijds, overleden.

Ds. Bregman sprak enkele woorden naar aanleiding van deze droevige omstandigheden. Er is verslagenheid, aldus de predikant, verslagenheid in de familie, in de kerkenraad, in de gemeente. Verslagenheid onder de kinderen. Ze hingen aan hun meester. Verslagenheid bij het personeel der scholen. In het bijzonder richtte ds. Bregman zich tot de weduwe Aversch. 'De Heere heeft u door deze dagen gedragen. Er is een bidder uit huis, maar de grote Voorbidder leeft. Hij zal u sterken. Voor uw man is nu de zon opgegaan.'

Daarna werd gelezen Openbaring 14:1-5 en vers 13. De dominee bepaalde zijn gehoor bij vers 13, met als thema: *Het grafscript der kinderen Gods beschreven.*

Johannes mocht een stem horen. Een stem tot versterking en bemoediging. Hij ontving een bevel van God om te gaan schrijven, de woorden van de onveranderlijke Verbondsgod. In deze tekst gaat het niet over geestelijk doden. Geestelijk doden zullen een vreemd God ontmoeten, zo God het niet verhoedt. Maar hier wordt gesproken over doden die de geest hebben gegeven. Doden, mensen, waarvan ziel en lichaam van elkaar gescheiden zijn. Zo is het nu ook gegaan met ambtsbroeder Aversch, die ruim 41 jaar de kerk mocht dienen. En ook is er een geliefde zoon die de dood moest sterven. Door de zonde is de dood gekomen. Maar er zijn doden die in de Heere sterven. Doden die in hun leven de gemeenschap met Christus mochten genieten. Zij worden zalig gesproken. Ze zijn in hun leven gestorven aan alles wat geen God en Christus is. Voor die doden heeft Christus Zijn bloed gegeven. Hij heeft voor hen de wet van de vloek ontwapend.

Wij hopen dat dit ook de zoon te beurt gevallen is. Br. Aversch heeft zichzelf leren kennen als een vervloekt schepsel voor God. Zijn Goël mocht hem vrijspreken van schuld en straf. In het leven worden dezulken veracht en bespot, maar zalig zijn ze. Ze gaan hier reeds de eerste tonen leren van het eeuwige gezang: Gij hebt ons Gode gekocht. Ze mogen met de handen des geloofs de vruchten van Christus plukken. Hier mogen ze reeds iets genieten van die vrede en blijdschap. Dit was ook het uitzicht van ouderling Aversch: *Verlost te zijn van zijn eigen ik.* Zijn ziel mag zalig zijn. Daarom is het ook een bruiloftsdag vandaag. De boom wordt hier reeds aan de vruchten gekend. Christus is hun leven in de tijd. In Christus zijn de zaligen meer dan overwinnaars. Nu mogen ze rusten van de arbeid. In dit leven worden ze gelouterd. Ook onze ambtsbroeder moest hier die loopbaan lopen, maar hij mocht zien op de overste Leidsman. Nu is hij alles te boven. Voor ons is het nu nog de tijd. De Heere roept nog zondaars tot bekering. De deur is nog niet gesloten. De Heere make ons worstelaars aan Zijn troon. Vandaag kunnen we zingen:

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen.*

Hierna konden de aanwezigen nog een laatste blik werpen op de overledenen.

Op het kerkhof sprak allereerst ouderling Meeuse, hoofd van de Basisschool. In enkele woorden schetste hij de zo geliefde meester Aversch. Er is verdriet op school, bij de kinderen en bij de collega's. Wij hebben een lieve meester en een voorbeeldige collega verloren. Twaalf jaar mocht hij werken aan onze school. We hebben menig gesprek met hem mogen voeren, ook gesprekken die het persoonlijke leven raakten. Meester Aversch had een grote achting voor het volk van God. Voor zichzelf was hij bescheiden. Hij eigende zich niets toe. Waar God zwijgt, moeten wij ook zwijgen. Hij bleef altijd eenvoudig, ondanks zijn prestaties. Hij wees de kinderen met liefde op de noodzakelijkheid van een nieuw hartje, van de wedergeboorte. Hij blijft een onvergetelijke vriend.

Na de heer Meeuse sprak nog ouderling Van der Stouw. Hier zijn geen woorden te vinden. In zulke omstandigheden worden we gewaar dat wij toch nietige troosters zijn. Gedurende dertig jaar mochten we met elkaar omgaan in het schoolbestuur en lange tijd ook in de kerkenraad. Ouderling Aversch was een man van de praktijk. Hoe vaak hebben we samen zieken bezocht. Hij getuigde veel tot verheerlijking van de Heere. Nu is de kerkenraad hem kwijt. De Heere geeft vraagtekens. De Heere werke door deze sprake in de gemeente, Hij heilige deze roepstem aan veler harten. Wat is het een wonder nog een eerbare begrafenis te mogen hebben. Christus werd aan het kruis genageld en slechts enkelen begroeven Hem. Hier zijn er nog zo velen. Op verzoek van ouderling Van der Stouw werd nog gezongen Psalm 73:12:

'k Zal dan gedurig bij U zijn.

Hierna dankte de schoonzoon en zwager, de heer D. Pas, al de aanwezigen en wel in het bijzonder ds. Bregman voor de vele steun die hij deze dagen aan de weduwe en familie gaf.

Uit de zeer grote belangstelling bleek welk een bijzondere plaats vader en zoon Aversch in het gemeente- en schoolleven hebben ingenomen.

De Heere ondersteune de diepbedroefde weduwe in dit smartelijk verlies.'

12. Verlegen met de weldaden des Heeren

Op 22 maart 1977 is ds. Bregman 121/2 jaar predikant. De volgende dag houdt hij een herdenkingsdienst. Hij spreekt daarbij over Psalm 116:12: 'Wat zal ik den HEERE vergelden voor al Zijn weldaden, aan mij bewezen?' Vanuit deze tekst spreekt hij over 'een nietig menskind, verlegen met de weldaden des Heeren'. Tijdens deze dienst vertelt hij ook iets over Gods werk in zijn leven. 'Ik heb nooit naar God gevraagd. Ik zou in mijn godsdienst doorgehouden hebben. Vele consciëntieovertuigingen gehad, maar ik begeerde God niet te vrezen, o nee. Maar ziet, God is me te sterk geworden. O, dat we het ingeleefd hebben, schreiende naar de hemel: Heere, mag ik nog eenmaal naar de kerk, nog eenmaal onder Uw Woord verkeren, voordat het eeuwigheid wordt? We hebben geprobeerd om behouden te worden buiten Christus, maar hoe harder we werkten en hoe meer geloften van beterschap we de Heere deden, hoe erger het werd. Ja, dat het voor ons werd dat het wraakzwaard uit Gods schede gehaald is en dat het eeuwigheid zou worden. Voor de laatste maal in Gods huis. (...)

O, toen het God behaagde de weg te ontsluiten, dat we zalig konden worden in die gezegende Heere Jezus Christus, de enige Weg, de Waarheid en het Leven.

O, het heeft God behaagd niet alleen de weg te ontsluiten, maar ook de begeerte te vervullen, waar we twaalf jaar mee gelopen hebben, om dat dierbare Woord van God uit te dragen. (...) David was maar een man achter de schapen vandaan. Ik was maar een man uit het land vandaan. Ik zei: O God, dat kan ik nooit. Daar ben ik onbekwaam en ongeschikt toe. Totdat de tijd kwam, dat ik als een kind aan Vader beloofde te zullen gehoorzamen en te zullen doen, wat Hij zei. (...)

Toen we na vier jaar studie beroepbaar werden gesteld, zei ik: Heere, als ik nu eens een gemeente mag krijgen, mag ik dan liefelijk zijn? Mag ik dan voor ieder een woordje hebben? Voor het kleinste kind in de gemeente? O, geliefde gemeente van Rijssen, ik had nooit gedacht, dat ik naar u toe zou komen, want ik wilde niet, maar God weet de weg wel te wijzen. Daarom staan we hier, 12 ½ jaar, onbekwaam om het Woord uit te dragen. O, dan hebben we wat gezucht. En dat vlees wil nooit, o nee! Dan zei ik wel eens: *Heere, ach, betoon het nu eens, dat Gij me geroepen hebt.*

Ja, zou Ik het zeggen en niet doen, spreken en niet bestendig maken? Want Hij Die u roept, is getrouw.

Weldaden, gemeente! We hebben het Woord van vrije genade mogen uitdragen, al is het met groot gebrek geweest, maar we hebben u dood en leven, zegen en vloek, wet en Evangelie mogen verkondigen.'

13. Bestrijdingen en aanvechtingen

In januari 1979 wordt er bij ds. Bregman niet alleen oververmoeidheid geconstateerd, maar ook een zware longontsteking. Verschillende maanden is hij dan ook niet in staat zijn werk te verrichten. Tijdens zijn ziekte vertroost de Heere hem echter uit Psalm 25:8-9: 'De HEERE is goed en recht; daarom zal Hij de zondaars onderwijzen in den weg. Hij zal de zachtmoedigen leiden in het recht, en Hij zal den zachtmoedigen Zijn weg leren.'

Op 13 april, Goede Vrijdag, kan hij weer een keer in de gemeente voorgaan.

In de kerkbode doet ds. Bregman verslag van zijn ervaringen tijdens zijn ziekte. 'In de eerste plaats heeft de Heere het wonderlijk wel gemaakt. Door bestrijdingen en aanvechtingen heen was Hij onveranderlijk goed voor ons, ja, voor zulk één, waar de Heere van moet zeggen: Uit u geen vrucht meer in der eeuwigheid. Maar de Heere kan ons nietig en klein maken en in Christus, de biddende en dankende Hogepriester, wil Hij in de benauwdheid van ons hart Zich een goeddoend God betonen. Ook tijdens het lichamelijk onderzoek was er een wegzinken in de goedertierenheid Gods. Ja, dan kunnen wij niet bevatten, hoe goed de Heere voor een albederver wil zijn. Wij mochten ervaren, dat het nimmer meer van onze kant kan komen. Maar alleen door de Heere Jezus Christus is er verwachting. Hij heeft Zich doodgeliefd voor verlorenen en doemwaardigen, voor zondaren die nooit naar God zouden hebben gevraagd. Uit Psalm 32:10 mocht ik ondervinden: De goddeloze heeft vele smarten; maar die op den HEERE vertrouwt, dien zal de goedertierenheid omringen.'

Na bijna zeventig jaar als afdeling van Rijssen te hebben gefungeerd, wordt de afdeling in Wierden op 9 januari 1980 tot zelfstandige gemeente geïnstitueerd. Ds. Bregman gaat daarbij voor en bevestigt A. Beverdam en H.H. Kleinjan tot ouderling en J. Cromwijk en L. Olthuis tot diaken. Vanwege de grote belangstelling wordt deze dienst in de Noorderkerk gehouden.

Op 20 mei 1980 is het 25 jaar geleden dat de Noorderkerk in gebruik is genomen. Ter gelegenheid daarvan wordt de toren van de kerk van een luidklok voorzien. De klok heeft een diameter van 131,4 centimeter en weegt 1264 kilogram.

Het opschrift op de klok luidt: Ik werd aangebracht bij het 25-jarig bestaan van de Noorderkerk, behorende tot de Geref. Gemeente van Rijssen, in het jaar 1980. Op maandag 6 oktober wordt de klok in de toren geplaatst. De avond ervoor heeft ds. Bregman aan het slot van de dienst Psalm 89:7 laten zingen: Hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort!

14. Lief en leed gedeeld

In januari 1982 vertrekt ds. J. Mol naar Elspeet. Bij zijn afscheid zegt hij tot de kerkenraad: 'Broeders, wij mochten in al die jaren op aangename wijze samenwerken. Niettegenstaande de grote kerkenraad was er geen sprake van haat, nijd of tweedracht. De Heere heeft alles wel gemaakt en Hij bestendige dit en sterke u.

Geliefde broeder Bregman, ik weet hoe 't is. Met alle vrijmoedigheid durf ik te zeggen, dat wij vrienden waren en lief en leed gedeeld hebben. Hoe pijnlijk nu het afscheid moge zijn, ik beveel u Gode. De Heere geve kracht, sterkte en moed.'

Als ds. Mol een week later zijn intrede in Elspeet doet, wordt hij door ds. Bregman toegesproken. 'Toen u in Rijssen kwam, was u een zwakke man en bij het verlaten van Rijssen bent u sterk. Bij mijn komst in Rijssen was ik sterk en nu ben ik een zwakke man.'

In 1983 krijgt de gemeente er weer een tweede predikant bij in de persoon van ds. J. Karels. Op 9 februari wordt hij door ds. Bregman bevestigd.

In het begin van de jaren tachtig krijgt ds. Bregman met zijn gezondheid te kampen en ervaart hij het vele werk wel eens als een zware last. Als de redactie van 'Daniël' hem in 1983 vraagt wat hij zoal in een week doet, antwoordt hij: 'In de zomertijd zit ik de meeste uren onder de mensen. 'k Heb het wel eens geteld. In één week werden toen 29 bezoeken afgelegd, twee begrafenissen geleid en één huwelijk bevestigd. In het winterseizoen begin ik op maandagmorgen met catechisatievoorbereiding. Op maandagavond de catechisaties zelf. Dinsdagmorgen de voorbereiding van de Bijbellesing, als ik die op woensdagavond moet houden. Verder wordt de tijd gevuld met het bezoeken van zieken en bejaarden en natuurlijk de verschillende vergaderingen. Op donderdagmiddag trek ik me terug om te beginnen met de voorbereidingen voor de zondag. Die tijd van voorbereiding móet eraf! 't Gebeurt wel eens, dat ik geen tijd heb en geen raad meer weet, maar dat de Heere helpt. (...) De bejaarden bezoek ik ieder jaar (vanaf hun 75e jaar) met hun verjaardag. En als de mensen ziek zijn, kom ik er zoveel mogelijk. Dat doe ik graag. Met de mensen meeleven, jezelf geven, liefde betonen.'

Als hem in hetzelfde interview gevraagd wordt of hij wel eens naar een kleine gemeente verlangt, antwoordt hij: 'Ja, mijn vlees wel. 't Is een paar jaar geleden gebeurd, dat ik eens in het openbaar op de preekstoel in het gebed heb gevraagd, of de Heere mij een kleine gemeente wilde geven. Ik word immers ouder en dan zou hier een jonge predikant kunnen komen. 'k Heb daarna twaalf beroepen gehad van kleine gemeenten. Geen daarvan heb ik aangenomen. M'n kinderen zeiden naderhand: 'Zul je dat niet weer vragen, want je neemt er toch geen aan...' 'k Weet dat ik in Rijssen moet zijn. Jullie mogen met grote letters in 'Daniël' zetten, dat ik met alle werkzaamheden niets te klagen heb over God, wel over mezelf.

'k Heb soms geen tijd om me voor te bereiden. Dat is pas nog eens gebeurd bij een huwelijksbevestiging. Maar de Heere gaf te spreken. Zo is het ook meermalen gebeurd, dat ik op zaterdagavond nog de gemeente in moest en dat ik dan om 12 uur nog op straat liep. En dan liep ik te zuchten, want de zondagmorgen was aanstaande. De Heere hielp dan ook de volgende morgen weer wonderlijk door. Hij gaf me ruimte

om te spreken. Ja, de Heere is goed!

15. Met emeritaat

Als ds. Bregman in het najaar van 1983 en in het begin van 1984 opnieuw enige tijd is uitgeschakeld, moet hij zich een aantal beperkingen opleggen. Op advies van de huisarts besluit hij in maart 1984 emeritaat aan te vragen. Op 15 mei wordt hem dit door de classis Kampen op de meest eervolle wijze verleend.

Na zijn emeritaat verbetert zijn gezondheidstoestand zodanig dat hij weer enig werk in de gemeente kan verrichten, zoals het leiden van begrafenissen en huwelijksdiensten.

Als ds. J.M. Kleppe te Apeldoorn in februari 1985 het beroep naar Rijssen heeft aangenomen, besluit ds. Bregman de pastorie te verlaten en de woning J. ter Horststraat 3 te betrekken, die door de kerkenraad is aangekocht.

Op 10 april 1985, enkele weken voor de komst van ds. Kleppe, neemt ds. Bregman officieel afscheid van de gemeente. Hij bedient daarbij het Woord uit 2 Thessalonicenzen 3:16: 'De Heere nu des vredes Zelf geve u vrede allen tijd in allerlei wijze. De Heere zij met u allen.'

Aan het einde van de dienst wordt hij allereerst toegesproken door burgemeester G. J. Smit. 'U bent eervol met emeritaat gegaan en u bleef. U neemt afscheid en u blijft. Zo heeft Rijssen het definitief gewonnen van Benthuizen. (...) Uw gangen in Rijssen zou ik willen noemen: een herderlijke gang. En een herder is graag buiten.'

Verder wordt hij nog toegesproken door ds. P. Honkoop en ds. J. Karels.

Met het afscheid van ds. Bregman komt er een eind aan zijn veelvuldige arbeid in de gemeente. In de twintig jaar dat hij de gemeente heeft gediend, heeft hij ongeveer 1800 kinderen gedoopt, 531 huwelijken bevestigd en ruim 600 begrafenissen geleid. Daarnaast is de gemeente met zo'n 1400 zielen gegroeid tot ruim 6300 leden en doopleiden.

Nadat ds. Kleppe zich aan de gemeente heeft verbonden, gaat ds. Bregman nog enige tijd in de vacante gemeenten voor.

Vanaf 1986 moet hij echter meer dan tien keer in het ziekenhuis worden opgenomen en slopen suikerziekte en hartklachten zijn krachten.

Op 14 juni 1987 houdt hij in Almelo zijn laatste preek. Enkele dagen later moet hij met een lichte hartinfarct in het ziekenhuis worden opgenomen. Nog hetzelfde jaar ondergaat hij in Utrecht een hartoperatie.

Op 6 oktober 1988 herdenken ds. en mevrouw Bregman vijftig jaar getrouwd te zijn. In de kerkbode merkt hij over hun trouwtekst op: 'Ik zal u niet begeven en zal u niet verlaten. Dat heeft de Heere in het huwelijk en persoonlijk aan een Godverlater duidelijk willen betonen, ja tot op dit ogenblik toe. O, wat was en is de Heere een goeddoend God voor mij, voor mijn vrouw, voor onze kinderen en kleinkinderen geweest.'

Op 22 september 1989 herdenkt hij in het ziekenhuis zijn 25-jarig ambtsjubileum. In het 'Kerkelijk Jaarboek' van 1990 staat ds. J. Mol bij dit jubileum stil: 'Ontzettend veel herderlijk werk is door hem verricht. Hij was bijna dag en nacht bezig. Een voorrecht was, dat hij een goede gezondheid mocht genieten. (...) Al zijn dienstjaren als herder en leraar heeft ds. Bregman in Rijssen doorgebracht, wat ook niet zonder vrucht is geweest. Hij was onder het Rijssense volk geliefd predikant. Ook zijn vrouw heeft hem in de vele arbeid trouw terzijde gestaan.'

16. BIJ HET EMERITAAT VAN Ds. BREGMAN

Overgenomen uit de kerkbode van Rijssen:

Het is u inmiddels bekend geworden, dat Ds. Bregman op zijn verzoek door de classis Kampen, in haar vergadering van 15 mei j.l., met ingang van diezelfde datum, op de meest eervolle wijze emeritaat is verleend.

De kerkenraad acht dit feit en deze dag gewichtvol voor Ds. Bregman, aangezien hij niet minder dan 19 jaar en 8 maanden onder alle omstandigheden zijn werk in onze grote gemeente alhier heeft mogen verrichten. Nu is hieraan een einde gekomen. Onze gedachten gaan hierbij terug naar 13 januari 1982, naar de intrede van Ds. Mol te Elspeet. In de daar door Ds. Bregman gehouden toespraak werd o.m. gezegd tot Ds. Mol: "Toen u in Rijssen kwam was u een zwakke man en het bij het verlaten van Rijssen bent u sterk; bij mijn komst in Rijssen was ik sterk en nu ben ik een zwakke man".

Wij hebben dat destijds niet ten volle begrepen. Ook als u in het openbaar bad om een kleine gemeente gaf dit voor ons wel eens wat overleggingen. Maar gedurig moet ervaren worden, dat de wegen des Heeren hoger en anders zijn dan onze wegen.

Immers, wie had gedacht op 4 november 1983, toen Ds. Bregman nog vitaal en opgewekt de ledenvergadering mocht leiden, dat hij zo spoedig daarna op dokters advies volkomen rust moest nemen, nadat hij op zondag 6 november nog 2x in de diensten het Woord mocht bedienen.

De tegenheden namen na enige tijd van rust nog weer een wending ten goede, zodat de artsen toestemming gaven om weer 1x per zondag voor te gaan.

In maart j.l. adviseerde de huisarts echter om emeritaat aan te vragen om van de drukkende last van onze grote gemeente te zijn ontslagen. Inmiddels is dan het emeritaat verleend.

Gemeente, de Heere mocht de vele arbeid, die Ds. Bregman in het midden onzer gemeente heeft verricht, tot een eeuwige zegen willen stellen. Gods Woord zal nimmer ledig wederkeren. We mogen geloven, dat de arbeid toch voor deze en gene tot een eeuwige zegen heeft mogen zijn. Gods kerk mocht er ook onderwijs door ontvangen.

Gemeente, geve de Heere ons allen een nauw zelfonderzoek in te stellen opdat het voor ons niet tot een oordeel zal zijn.

Kerkenraad en gemeente danken Ds. Bregman hartelijk voor het vele, vele werk in onze gemeente verricht. De Heere gedenke hem, met zijn echtgenote en kinderen, in het verdere van hun leven.

De Heere vergunne Ds. Bregman gedurig inleidingen in de verborgenheden van het heilverbond voor zijn persoonlijk leven maar ook als hij nog mag voorgaan in de prediking des Woords.

Geve de Heere ook het licht des Heiligen Geestes bij het verrichten van de nog toegestane arbeid in het midden der gemeenten en ook veel kennis van de grondslag der zaligheid te ervaren opdat de uitgang van zijn leven zij: "Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen

De Heere drage tot in lengte van dagen tot welzijn van onze Gereformeerde Gemeenten, en vervulle op Zijn tijd de ledige plaats in onze plaatselijke gemeente met de man Zijn raads. Zij dit ons aller bede.

De kerkenraad.

De Saambinder, 21 juni 1984.

17. De goede strijd gestreden

Als gevolg van de suikerziekte moet er in 1989 en 1990 een teen en later ook een deel van zijn voet worden geamputeerd. Hoewel er aanvankelijk voor zijn leven wordt gevreesd, wordt hij opnieuw door de Heere opgericht. Tijdens de vele ziekenhuisopnames heeft hij het voor zichzelf niet altijd even gemakkelijk. Als de Heere hem echter op zijn plaats brengt, beweent hij zijn opstandigheid.

In 1992 verblijft hij enkele keren in woonzorgcentrum Wellehof. Nadat hij op 30 november weer naar huis is teruggekeerd, overlijdt hij daar op 2 december 1992, op de leeftijd van 77 jaar.

Op 7 december wordt ds. Bregman onder grote belangstelling begraven. Tijdens de rouwdienst spreekt ds. Kleppe over Hebréeën 7:23-25: 'En genen zijn wel vele priesters geworden, omdat zij door den dood verhinderd werden altijd te blijven; maar Deze, omdat Hij in der eeuwigheid blijft, heeft een onvergankelijk Priesterschap; waarom Hij ook volkomenlijk kan zalig maken degenen die door Hem tot God gaan, also Hij altijd leeft om voor hen te bidden.'

Ds. Kleppe merkt onder meer op: 'Ook van ds. Bregman kan niet gezegd worden, dat hij de strijd goed gestreden heeft, maar wel, dat hij, door genade, de goede strijd gestreden heeft. Van zijn zijde vaak in grote bekommernis en aanvechting, maar toch, door Gods genade alleen, heeft hij als een gezant van Christuswege mogen arbeiden in de wijngaard des Heeren.'

Als vriend en oud-studiegenoot voert ds. J. Karens hierna het woord: 'Nu is ds. Bregman verlost. Arie, broertje, hij is erdoor.'

Namens de familie spreekt zoon Wim woorden van dank. Tevens richt hij zich in een persoonlijk woord tot zijn moeder, broers en zussen en de vele kleinkinderen.

Aan de geopende groeve op de begraafplaats Het Lentfert spreekt ds. J.W. Verweij over Jesaja 54:17: 'Alle instrument, dat tegen u bereid wordt, zal niet gelukken, en alle tong, die in het gericht tegen u opstaat, zult gij verdoemen; dit is de erve der knechten des HEEREN, en hun gerechtigheid is uit Mij, spreekt de HEERE.'

In 'De Saambinder' van 10 december wordt ds. Bregman door ds. A.W. Verhoef herdacht. Deze roept daarbij ook enkele persoonlijke voorvallen in herinnering. 'We moesten een zondag in de buurt van Rijssen preken en hebben hem opgezocht op zaterdagavond. Daar zat hij in zijn studeerkamer te zuchten hoe het toch zou moeten gaan op de dag des Heeren. Zijn studieboeken, hoe waardevol ook, konden hem ook niet helpen. Zo heeft hij, naar eigen woorden, met vallen en opstaan zijn arbeid in de gemeente voort mogen zetten. Er kwamen andere beroepen, maar hij bleef aan Rijssen verbonden. Jaren heeft hij door Gods goedheid een goede gezondheid mogen hebben. Niets was hem te veel. Hij was met recht een herder in zijn gemeente. (...) In zijn leven is wel uitgekomen: Uw wegen zijn niet Mijn wegen. Maar van de groep studenten waarin we mochten verkeren, is hij nu de elfde die uit dit aardse tranendal weggehaald is, om eeuwig te rusten aan de boezem van zijn Zaligmaker. Nu is alle leed, gebrek en zonde voor eeuwig weg. Nu is hij Thuis. Wat geen oog gezien heeft en geen oor gehoord, mag hij nu eeuwig aanschouwen.'

Kerkbode, 18 december 1992.

Op 2 december nam de Heere plotseling uit ons midden weg onze geliefde vader en emeritus-predikant ds. A. Bregman.

Hieraan vooraf ging een langdurige periode van ziekte, die gepaard ging met veel moeite, zorg en verdriet. We mogen echter van harte geloven dat hij de strijd te boven is. Vlees en bloed zullen het Koninkrijk Gods niet beërven, maar al wat Hij wrocht dat zal juichen tot Zijn eer. Wat een zalige ruil: het lichaam der zonden te mogen afleggen en bekleed te mogen worden met de klederen des heils en de mantel der gerechtigheid. Daarvoor is de Enige en Eeuwige Hogepriester Christus met Zijn eigen bloed ingegaan in het binnenste heiligdom. En dat om de Zijnen de Vader voor te stellen alsof ze nooit hadden gezondigd. Ook at kunnen de Zijnen, door eigen afmakingen, aan deze kant van het graf door veel duisternis moeten. Nochtans mag dan bevestigd worden: "Het volk, dat in duisternis wandelt, zal een groot Licht zien; degenen die wonen in het land van schaduw des doods, over dezelve zal een Licht schijnen".

Het is uitsluitend gelegen in de trouw van de God van Jacob dat een arme zondaar binnenkomt. Ook voor Gods knechten geldt dat. Het is van hun kant een nauwelijks zalig worden. Maar van Gods zijde is het niettemin een ruim zalig worden. "Mijn God, U zal ik eeuwig loven omdat Gij het hebt gedaan!" "Want deze God is onze God; Hij is ons deel, ons zalig lot, door tijd noch eeuwigheid te scheiden; ter dood toe zal Hij ons geleiden".

De HEERE ondersteune en vertrooste de achtergebleven weduwe, onze geliefde moeder. Hij troost het hart dat schreiend tot Hem vlucht. De God van het voorgeslacht gedenke uit louter genade ook de kinderen en kleinkinderen. Hij zij hen tot een eeuwige Schuilplaats waar ons hart steeds troost vindt in smart.

Vanaf deze plaats willen wij, namens de familie iedereen bijzonder danken voor de liefde en trouw waarmee u uw oud- herder en leraar met zijn gezin vanaf het jaar 1964 heeft willen omringen. Ook de talrijke blijken van medeleven, op welke wijze dan ook ondervonden, hebben ons zeer bemoedigd.

18. Grafsteen wijlen ds. A. Bregman.

Kerkbode, 9 april 1993.

Uit waardering voor de vele arbeid die wijlen ds. A. Bregman in de gemeente heeft mogen verrichten, besloot de kerkenraad de grafsteen namens de gemeente aan de familie te schenken. Inmiddels is deze zwarte granieten steen met bronzen letters geplaatst. Het opschrift heeft de familie als volgt gekozen:

"Hier rust mijn innig geliefde man, onze geliefde vader en opa Arie Bregman, echtgenoot van J. A. Leendertse en predikant van de Geref. Gemeente te Rijssen.
20-10-'15 — 02-12-'92. *Door U, door U alleen, om het eeuwig welbehagen* Ps. 89: 8."

Dit gebaar van de kerkenraad trof de weduwe van ds. Bregman bijzonder. Op de vergadering van 26 maart j.t. heeft zij hiervoor de kerkenraad persoonlijk met enkele welgemeende woorden bedankt.

Als gemeente bidden wij haar in rijke mate de ondersteuning des Heeren toe.

19. Meditatie ds. Bregman

De ploeging, egging en zaaiing des lands

Jesaja 28:23-25: *'Neemt ter ore en hoort mijn stem, merkt op en hoort mijn rede: Ploegt de ploeger den gehelen dag om te zaaien? Opent en egt hij zijn land den gehelen dag? is het niet alzo? Wanneer hij het bovenste van hetzelfde effen gemaakt heeft, dan strooit hij wikke en spreidt komijn, of hij werpt er van de beste tarwe in, of uitgelezen gerst of spelt, elk aan zijn plaats.'*

De grond moet omgeploegd worden en op goede diepte. Vroeger ploegde men soms wel met zes paarden, want het moest er diep door. Diep erdoor is goed voor het land. Tegenwoordig gaat dit alles machinaal, maar vroeger was dit zware arbeid. De korst moet gebroken worden en er moet opening in de grond komen, want zonder opening doet de zon geen nut en de regen blijft erop staan. En op plaatsen waar steeds water staat, daar groeit het niet. Daar sterft het zaad ook weg. Daarom moet de ploeg erdoor en als dat gebeurt, hoort men op het land voortdurend een krakend geluid. Wat is dat? Wel, de rietwortelen en de distels die in de grond zitten, worden afgesneden en omgekeerd. Die ploeg snijdt alles af, de ploegschaar wijkt nergens voor. Alles wordt omgekeerd. Ploegt hij de hele dag?

Neen, er gebeurt nog meer. Hij gaat ook eggen. Een vork met lange tanden moet door de kleigrond getrokken worden, want het vuil is wel afgesneden maar het zit nog in de grond. Het moet naar boven komen, want als de zon komt, moet het door de zon verbrand worden. Daarom wordt er geëgd. Ook dat was vroeger, toen er nog geen trekkers waren, zwaar werk, want de eg moet steeds opgelicht worden om het vuil boven te krijgen. Het vuil moet boven komen.

Zo werkt de Heere nog. Hij ploegt ook en hoe zal Zijn ploegen zijn? Bij de landman wordt er geploegd om te kunnen zaaien. De Heere gaat ploegen onder Israël en onder Juda. De ploegschaar van Zijn gerichten gaat Hij erdoor trekken.

Zo gaat de Heere ook ploegen in Nederland. Hij heeft hier meerdere malen geploegd. Denk maar eens aan 1914-1918, denk eens aan 1940-1915 en aan de watersnood.

Hij ploegt ook persoonlijk in het hart. Is dat een ploegen opdat er gezaaid zal worden, of is het een ploegen op rotsen, om ons waardig te maken om weggeslingerd te worden van voor Gods aangezicht?

De Heere ploegt, maar zolang we de ploegschaar niet gevoeld hebben en we nog niet schaamrood geworden zijn en met de tollenaar nog niet op de borst hebben leren slaan, ligt dat land nog als een hard, droog en taai land gesloten.

O, de Heere ploegt ook voor degenen die schreeuwen: Wijk maar van mij, want we hebben geen lust aan de kennis Uwer wegen.

O, Hij Die ploegt, laat nog roepen door het dierbare bloed van Christus, Die moest uitroepen: *Ploegers hebben op Mijn rug geploegd, zij hebben hun voren lang getogen.* Daar waar de ploegschaar diep doorgedaan is, uitgesneden, afgesneden uit het land der levenden, O, dat ploegijzer zal onder ons door gaan en wat zal dat zijn, al-, het een ploegschaar zal zijn ten oordeel, als het een ploegschaar zal zijn met ziekte of zwakte of met sterfgevallen, ja, door dood en sterven heen. Hoe dikwijls worden er geen levens onverwacht afgesneden, mensen, kerngezond, die zo dood neervallen.

Geploegd moet er worden en wat zal het zijn als hier de akker niet bereid is geworden en de hemelse Landman het zaad niet in onze ziel heeft gezaaid? Dan zal het straks

een eeuwig geklag zijn, als Hij Zijn scherpe ploegschaar van Zijn Goddelijke gerechtigheid u zal doen gevoelen en gij Zijn rechtvaardige vergelding zult ondervinden, om dan als een onnutte steen uit de akker geslingerd te worden. O, wat zal dat vreselijk zijn!

Daarom roept de Heere u heden door Zijn Woord nog toe: *Ploegt de ploeger de gehele dag om te zaaien, opent en egt hij het land de gehele dag?* Hoort, de Heere komt. Zal de ploeger dan altijd ploegen, zal hij steeds maar doorgaan? Neen, want dat ploegen is het doel niet, dat ploegen is slechts middel. De landman wil gaan zaaien, daarom gaat hij het land effen maken, beploegen en eggen en losmaken, opdat straks het land het zaad zal kunnen ontvangen. Ik verzeker u, dat hij goed zaad in zijn land zal gaan strooien.

O, hoe nodig is het, dat we de voorbereiding en toebereiding van het land leren kennen, opdat we afgesneden zouden worden van onze wellusten. Daarom zal de ploegschaar er diep door moeten.

Als die ploegschaar gaat snijden, o, Gods volk weet hoe pijnlijk dat kan zijn. Zouden ze anders gewild hebben? Vraag het Gods volk eens.

O, de ploegschaar moet erdoor om het leven in een Ander te mogen ontvangen, opdat het zaad gestrooid zal kunnen worden in onze arme ziel, opdat wat vroeger onze lust was ons nu een last zou worden. Ja, waar we vroeger in onze goddeloosheid ons vermaak hadden, dat dit nu zou worden: *Henen uit, henen uit.*

Gemeente, als God met de ploegschaar komt, dan kunnen we de zonde niet meer vasthouden, nee, dan kunnen we met het werelds vermaak niet meer meedoen, dan komt er een reformatie in ons hart en in ons huis. O God, kom met de ploegschaar. Dat Hij nu eens uw hart doorsneed om u ontvangbaar te maken en het zaad gestrooid werd in die voor- en toebereide aarde en straks de zon zou schijnen, om het zaad wortelen te doen schieten. Dat de dauw des hemels het land zou bevochtigen en de regen des Geestes zou afdalen, want zoals de regen in de natuur noodzakelijk is, alzo is de regen van de Heilige Geest nodig om het zaad wortelen te doen schieten.

Als de akker toebereid is, ziet u de boer het zaad uitstrooien in een schreeuwende akker. Evenzo is het in de genade. Als de akker bereid wordt, o, dan wordt er uitgeroepen: Voor eeuwig kwijt, voor eeuwig kwijt! Maar dan ligt de akker open om bezaaid te worden. De Heere geve ons een opengereten hart, om op deze biddag niet alleen te vragen om brood voor het lichaam, maar bovenal om dat verzoenende bloed, dat wast en reinigt van alle zonden.

Overgenomen uit: ELK VERHAALT ZIJN WEG EN ZAKEN. DE GESCHIEDENIS VAN DE 'KLEÁNE KOARKE' TE RIJSSEN. 1836-2011

20. In Memoriam Ds. Arie Bregman

Saambinder 10 december 1992

Het heeft de Koning der Kerk behaagd Zijn zieke en moede dienstknecht Ds. Bregman woensdagavond 2 december 1992, op 77-jarige leeftijd, uit de strijdende kerk over te planten in de Triomferende Kerk. Op verzoek van onze redacteur, uit liefde, een enkel woord ter nagedachtenis van deze moegestreden pelgrim.

Naar Gods eeuwig besluit werd hij geboren uit een godvrezend geslacht. Velen hebben zijn geliefde vader, die jaren ouderling geweest is in Benthuisen, wel gekend.

Als jongeling was onze broeder er één, die, naar hij me wel vertelde, liever de catechisaties misliep. Wat een verdriet heeft hij daarvan later gehad.

Op 32-jarige leeftijd is de Heere hem te sterk geworden. Hij werd door genade een alles verbeurd hebbende zondaar. Onwaardig, een buitenstaander. Hoe kon zo iemand ooit tot God bekeerd worden. Tot er een ogenblik kwam dat hij mocht zien dat Christus de Weg, de Waarheid en het Leven was. Aan de weet komende dat hij in Adam verloren lag, mocht hij leren dat alleen het bloed en de gerechtigheid van Christus hem noodzakelijk was.

Later maakte de Heere hem werkzaam met het leraarsambt. Dat heeft veel strijd gekost. Was het wel echt waar in zijn leven. Toch kon hij het niet langer voor de kerkenraad verbergen. Het gevolg is geweest dat hij door Gods genade een plaats kreeg op de Theol. School. Wat keek hij tegen broeders op die meer studie gehad hadden! Hij was maar een klein jongeling.

Op een avond was hij achtergebleven op school en zat te schreien dat hij in zijn jeugd zoveel onderwijs voor zijn ziel uit de weg was gegaan. We hebben toen geprobeerd hem een weinig te bemoedigen.

In 1964, na 4 jaren studie, werd hij door het Curatorium kandidaat gesteld, en nam uit vele beroepen het beroep aan naar de grote gemeente te Rijssen.

Op 22 september 1964 vond zijn bevestiging plaats door nu wijlen Ds. J. van Haaren en die avond verbond hij zich van Godswege aan de gemeente die de liefde van zijn hart had. Vooral toen Ds. van Haaren moest vertrekken naar Amersfoort stond hij er alleen voor. Hij heeft wel verteld: "Als de Heere niet doorgeholpen had was het niet om door te komen".

We moesten een zondag in de buurt van Rijssen preken en hebben hem opgezocht op zaterdagavond. Daar zat hij in zijn studeerkamer te zuchten hoe het toch zou moeten gaan op de Dag des Heeren. Zijn studieboeken, hoe waardevol ook, konden hem ook niet helpen. Zo heeft hij, naar eigen woorden, met vallen en opstaan zijn arbeid in de gemeente voort mogen zetten. Er kwamen andere beroepen maar hij bleef aan Rijssen verbonden. Jaren heeft hij door Gods goedheid een goede gezondheid mogen hebben. Niets was hem te veel. Hij was met recht een herder in zijn gemeente.

In die tijd kreeg Rijssen een tweede kerk waar hij ook zondagmiddags meermalen heeft mogen voorgaan. In 1970 mocht Ds. J. Mijnders de herderstaf opnemen in Zuid. Elke zondag gingen de stammen op naar deze twee gemeenten. Ds. Bregman mocht ook de liefde van Gods kinderen hebben, en de oudjes en de zieken hadden altijd een plaats in zijn hart.

Trouw heeft ook zijn echtgenote hem bijgestaan. Laat Rijssen dat ook niet vergeten. Het wordt zo dikwijls gewoon als een gemeente een dienaar mag hebben, 's Heeren

Woord is er vele jaren gebracht, ook door Ds. Bregman, dat men het toch niet vergeten zal.

Jongeren, ge hebt ook zijn vermanende stem gehoord! 20 jaren heeft hij mogen arbeiden, maar de laatste jaren begonnen hem de krachten te ontbreken. Wat eindelijk ten gevolge had dat hij emeritaat aan moest vragen. De gemeenten in de omtrek heeft hij nog enige tijd mogen dienen. Hij moest een hartoperatie ondergaan en zijn gezondheidstoestand verslechterde zo dat hij niet meer in staat was om ambtelijke arbeid te verrichten.

Veel heeft hij ook lichamelijk meegemaakt, en het viel niet mee om het met 's Heeren wegen eens te worden. We moeten trouwens ook in ons ambt leren om onder de Heere te buigen.

Maar op een keer toen hij weer in Deventer in het ziekenhuis lag, beweede hij dat hij soms zo opstandig was. Hij was blij dat we hem opzochten en hem wezen op zijn Zender Die zich nooit heeft vergist.

Van zijn zoon hoorde ik dat hij enige tijd terug ook eerlijk bekennen mocht dat Gods wegen anders waren dan van hem.

Na weer in het ziekenhuis vertoefd te hebben en enige tijd in een verpleeginrichting was hij de laatste dagen van zijn leven thuis bij zijn vrouw. Ook haar trouw en liefde mogen wij en ook familie en gemeente niet vergeten.

Onverwacht, na een bezoek van een van zijn kinderen en nadat zijn echtgenote nog een gedeelte van Gods Woord had voorgelezen en even naar de keuken was, was het 's Heeren tijd om hem uit dit Mesech van ellende thuis te halen.

In zijn leven is wel uitgekomen: "Mijn wegen zijn niet uwe wegen." Maar van de groep studenten waarin we mochten verkeren is hij nu de elfde die uit dit aardse tranendal weggehaald is om eeuwig te rusten aan de Boezem van zijn Zaligmaker. Nu is alle leed, gebrek en zonde voor eeuwig weg. Nu is hij thuis. Wat geen oog gezien heeft en geen oor gehoord mag hij nu eeuwig aanschouwen.

Dat we hem de rust niet zouden misgunnen. Hij is nu daar waar niemand meer zal zeggen: ik ben ziek, want het volk dat daarin wandelt zal vergeving van ongerechtigheid hebben. De Heere gedenke zijn vrouw en uitgebreide familie.

En zij het ons, ook als dienstknechten van de Grote Knecht des Vaders een behoefte om de Drie-eenige God gedurig nodig te hebben.

Beekbergen,

ds. A.W. Verhoef.

Arie Willem VERHOEF, 1917-1996

Hij was nog jong, toen ds. G.H. Kersten tegen hem zei: 'Zalig worden is zo gemakkelijk.' Maar Arie Verhoef dacht toen boos: 'Man, schei uit, ik doe zo mijn best en ik krijg maar niets.'

Maar ondertussen vervolgde ds. Kersten: 'Weet je waarom het zo gemakkelijk is? Omdat de Heere het doet.'

Later zou A.W. Verhoef als predikant van de Gereformeerde Gemeenten 29 jaar lang in volle vrijmoedigheid dezelfde boodschap verkondigen, de leer van Gods soevereine genade, waartegen hij zich aanvankelijk zo had verzet, de leer van een eenzijdig Godswerk, dat verheerlijkt wordt in de harten van dode zondaren.

Arie Willem Verhoef werd op 23 oktober 1917 in Zevenhuizen geboren. Hij werd hervormd gedoopt en groeide op in een kerkelijk meelevend gezin. Vader Verhoef was tuindersknecht. Arie ging in Zevenhuizen op de lagere school en nam in later jaren de avondstudie ter hand, waardoor hij in de gelegenheid was om boekhouder te worden.

Toen het gezin Verhoef verhuisde naar Capelle aan den IJssel, vond men daar aanvankelijk geen geordend kerkelijk verband dat de bevindelijke waarheid voorstond. Wel waren er kringen waar het gezelschapsleven werd beoefend.

Op 14-jarige leeftijd kwam Arie Verhoef in Nieuwerkerk aan den IJssel 'als door een wonder' terecht in een kerkdienst waar ds. G.H. Kersten voorging. Het was bediening van het Heilig Avondmaal en dat had hij nog nooit meegemaakt.

'Daar heb ik gehoord', zei hij jaren later in een preek, 'wat ik nog nooit gehoord had.' 'Daar trof een pijn', schreef veel later zoon A.H. Verhoef (Grand Rapids), 'en kreeg hij de eerste boodschap van God: "Voor een doorn zal een dennenboom opgaan, voor een distel zal een mirtenboom opgaan."

Die doorn en distel was hij. Een krachtdadig bekeerde kroegbaas mocht die morgen voor het eerst deelnemen aan de bediening en mijn vader hoorde met jaloersheid na afloop ds. Kersten met de kroegbaas spreken van hart tot hart.'

De Heere gebruikte die preek van ds. Kersten om Verhoef in zijn ongeluk te zetten en hem aan zijn verloren staat te ontdekken. Ds. C. Vogelaar schreef daarover: 'Hij werd een ongelukkig mens die God niet ontmoeten kon. Na veel strijd en zielsbenauwdheid behaagde het de Heere de weg der zaligheid te ontsluiten in de Middelaar.'

Er volgde een leven van opknappen. Verhoef zou alles goedmaken, zou de schuld betalen, hij zou zichzelf wel reformeren, zoals hij het zelf uitdrukte.

Trouw ging hij naar de kerk, waar hij vaak in steno de preken opschreef van predikanten als M. Blok, J. Fraanje en W.C. Lamain.

Trouw volgde hij ook zes jaar lang de catechisatie. De Heere gaf liefde tot de Gereformeerde Gemeenten, maar Verhoef ijverde ook voor Staatkundig Gereformeerde politiek.

In Capelle aan den IJssel was hij raadslid (1946-1959), wethouder (1948-1949 en 1953-1959) en loco- burgemeester. In 1947 maakte Verhoef (samen met onder meer de predikanten M. Blok en W.F. Laman) deel uit van een commissie waarin mensen zitting hadden genomen die moeite hadden met de gang van zaken binnen de Staatkundig Gereformeerde Partij. Men vroeg het hoofdbestuur om een rechtvaardige en oprechte behandeling van een aantal kwesties die binnen de partij leefden. Het hoofdbestuur bleek voor hun argumenten echter niet ontvankelijk.

Verhoef leidde een actief leven. Maar de Heere zou al zijn verdiensten uit zijn handen

slaan. 'Op een avond reed hij op de fiets naar huis na een spannende raadsvergadering, waar hij middelijkerwijs de zondagssport op het dorp had mogen tegenhouden. Op de dijk kwam God hem tegen: "Al uw gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleed." Toen werd het een verloren zaak.

Maar de Heere openbaarde Zich ook genadiglijk in Christus, want daar was plaats voor gemaakt, en onder de nodiging tot het Heilig Avondmaal door ds. M. Blok werd de weg ontsloten in de plaatsbekledende Middelaar. Als een kreupele werd mijn vader aan de tafel gebracht. De hemel was laag die dag. "Ik voor u (daar gij anders de eeuwige dood had moeten sterven)." Dat werd waar in die ure.

Later ontving hij nader onderwijs, vooral met het sterven van ons zusje dat slechts zes dagen geleefd heeft op aarde. "'t Is niet alleen dit kwaad dat roept om straf, maar 'k ben in ongerechtigheid geboren." God leerde hem eronder te buigen. Vanuit Psalm 121 mocht hij geloven dat de Heere hem eeuwig bewaren zou, alsook ons zusje' (A.H. Verhoef).

Verhoef werd in 1955 ouderling in Capelle aan den IJssel, maar er kwamen ook werkzaamheden met het leraarsambt. Na enkele afwijzingen werd Verhoef in 1959 (inmiddels getrouwd met Adriaantje van Os en vader van enkele kinderen) door het curatorium toegelaten tot de studie aan de Theologische School aan de Boezemsingel in Rotterdam. In 1963 was kandidaat A.W. Verhoef beroepbaar.

Uit vele beroepen nam hij, onder veel strijd, het beroep aan naar de grote gemeente van Barneveld. Op 17 september 1963 deed hij in de Pluimveehal te Barneveld intrede. De bevestigingsdienst werd geleid door ds. L. Rijksen met de woorden uit Richteren 6:14: 'Ga heen in deze uw kracht.'

Aan de handoplegging namen de predikanten K. de Gier, G. Schipaanboord en C. Wisse, alsmede de Barneveldse ouderling A. Schreuder.

In de avonddienst (die door ± drieduizend mensen werd bezocht) deed ds. Verhoef intrede met de tekst uit Johannes 1:8: 'Hij was het Licht niet, maar was gezonden, opdat hij van het Licht getuigen zou.'

Ds. Verhoef zou Barneveld in latere jaren stevast blijven benoemen als zijn 'eerste grote liefde', dat nam echter niet weg dat hij aanvankelijk helemaal niet naar Barneveld wilde. Verhoef ging, naar eigen zeggen, liever naar het veel kleinere Beekbergen. Daar had hij als student altijd aangenaam mogen preken.

De oude ouderling M. Wilbrink (Martenoorn) zei toen eens tegen kandidaat Verhoef: 'Ik denk datje voor ons bestemd bent.' Die woorden zouden Verhoef altijd bijblijven. Ze zouden zelfs uitkomen, alleen geheel anders dan was gedacht: Beekbergen werd niet zijn eerste, maar zijn laatste gemeente.

Tijdens de periode dat ds. Verhoef in Barneveld stond, werd er een nieuw kerkgebouw gebouwd. Samen met ouderling Schreuder legde ds. Verhoef op 30 september 1965 de eerste steen: 'Rehoboth'. Op 23 februari 1967 kon de nieuwe kerk in gebruik worden genomen, waarbij ds. Verhoef preekte over Haggai 2:8b: 'En Ik zal dit huis met heerlijkheid vervullen.'

Ook was ds. Verhoef de initiatiefnemer voor het verplaatsen van het rusthuis Elim van Beekbergen naar Barneveld. Per jaar legde de predikant in Barneveld ongeveer 800 bezoeken af; dat deed hij liever dan zitting te nemen in allerlei deputaatschappen en besturen.

Toch was hij enige jaren (1965-1969) lid van het deputaatschap voor kindertehuis De Berenbos en voorzitter van het deputaatschap voor hulpverlening bij kerkbouw (1968-1969).

Ook was ds. Verhoef in Barneveld voorzitter van het bestuur van de ds. J.

Fraanjeschool. Er ontstond een band met Barneveld. 'Ik wil hier heel mijn leven wel blijven', zei de dominee.

In 1969 leidde de wolkkolom ds. Verhoef echter Barneveld uit en zelfs het vaderland uit. Met de woorden 'Ik heb nog andere schapen, die van deze stal niet zijn' (Joh. 10:16) werd hij gewezen op Canada. Hij moest naar Lethbridge. Daar ontmoette hij tot zijn verrassing vele voormalige Veluwenaren, onder wie ook een aantal Barnevelders. In Canada legde ds. Verhoef zich toe op de studie van de Engelse taal. Hij wilde vooral de jeugd in haar eigen taal kunnen aanspreken.

Van 1972 tot 1989 diende ds. Verhoef de gemeente van Chilliwack, aan de westkust van Canada. Tijdens zijn verblijf in Canada maakte hij deel uit van het curatorium. Vijfmaal was hij vice-voorzitter van de synode; tevens had hij zitting in diverse deputaatschappen. Opnieuw was hij voorzitter van het schoolbestuur.

In 1981 publiceerde ds. Verhoef het boek 'Jozua', bevattende twaalf predikaties over het leven van de opvolger van Mozes (uitgegeven te Zwijndrecht).

In De Saambinder schreef ds. W.C. Lamine over dat boek: 'Vooral ouden van dagen en zieken, en allen die door wettige redenen niet op kunnen komen onder de prediking van Gods Woord, en onder de leesdiensten, mocht het onderwijs nog voor velen een eeuwige zegen zijn.'

Aan het einde van de ambtsperiode in Chilliwack namen zijn lichaamskrachten af. De kerkelijke moeiten werden gaandeweg zwaarder en ds. Verhoef dacht in grote moedeloosheid de herdersstaf maar neer te leggen.

Op de zendingsdag in Rotterdam in 1984 schuifelde de toen 66- jarige predikant als een oude man naar het spreekgestoelte. Op medisch advies vervulde hij in de weken dat hij in Nederland was slechts een klein aantal predikbeurten. Zevenmaal werd hij in Canada in het ziekenhuis opgenomen. Een ernstige hartaanval bracht hem er uiteindelijk toe om bij de classis een emeritaatsaanvraag in te dienen.

Ds. Verhoef was echter nog niet uitgediend. De hemel had anders beschikt en dus liep de weg anders.

In 1989 preekte hij, tijdens een verblijf in Nederland, in het toen vacante Beekbergen. Aan het einde van de dienst zei hij, voor het uitspreken van de zegen: 'Beekbergen, ik had nog één boodschap; ik ben zeer bewogen over deze gemeente.'

Het bracht Beekbergen ertoe om ds. Verhoef, samen met ds. A.F. Honkoop, op het tweetal te zetten. Ds. Verhoef werd beroepen. Hij nam het aan, tot veler verwondering. Met opgewektheid ging het echtpaar Verhoef terug naar Nederland. Toch was er een schaduwzijde aan de reis terug naar het oude vaderland. Het echtpaar Verhoef liet in Chilliwack een ernstig zieke dochter achter. Ze waren nog maar enige maanden in Beekbergen toen ze terug moesten om hun geliefde dochter te begraven. Beekbergen mocht de oude leraar ruim drie jaar in haar midden hebben. In oktober 1992 werd hem, na 29 dienstjaren, eervol emeritaat verleend. Op de desbetreffende vergadering van de classis Rijssen stond ds. E. Venema (deputaat art. 49 DKO) stil bij het feit dat, als de Heere Zijn knechten de herdersstaf geeft, Hij deze ook eens weer terugvraagt.

Op 12 november 1992 werd afscheid genomen van Nederland. Nu voor de laatste maal. Nog enkele jaren woonden ds. en mevrouw Verhoef bij kinderen en kleinkinderen in Lethbridge. Iedere maand mocht hij daar nog voorgaan in een Hollandse dienst.

En opnieuw verschenen er meditatie van zijn hand in het kerkelijk maandblad The Banner of Truth. Ook in Nederlandse bladen als De Banier en Terdege verschenen in deze periode vele meditatie van de emeritus predikant uit Canada.

Met zijn verjaardag op 23 oktober 1995 wist ds. Verhoef dat het zijn laatste verjaardag zou zijn. Op nieuwjaarsdag 1996 mocht hij nog spreken over Psalm 73:24: 'Gij zult mij leiden door Uw raad en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen.'

Drie weken later bracht hij in Lethbridge zijn laatste boodschap, uit Mattheüs 11:28: 'Komt herwaarts tot Mij allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.'

In de kerkbode nam hij afscheid, van Lethbridge, van vrienden en bekenden, van de gemeenten en van alle ambtsbroeders, en bedankte hij een ieder voor betoonde hulp en zorg.

Het einde was nabij. Ds. Verhoef wist het, helder en klaar. 'Hoe lang het duren zal, weten wij niet', schreef hij. 'De Heere regeert, en heeft ook ons leven in Zijn hand. Laat jong en oud eraan denken! Het is een troost om te weten dat Hij alles goed doet.' Tijdens zijn laatste weken trok hij, met zijn echtgenote, nog in bij kinderen in Alberta. Uiteindelijk moest hij toch in het ziekenhuis worden opgenomen.

Zoon A.H. Verhoef schrijft over een laatste telefoongesprek dat hij met zijn vader heeft gehad: 'Hij was zo verenigd met de wil des Heeren. Het wonder van de goedertierenheden des Heeren, die nieuw zijn iedere morgen, was hem te groot. Hij mocht inleven:

*"En mijn hart, wat mij moog' treffen,
tot den God mijns levens heffen."*

Zoon A.H. Verhoef was ook getuige van de laatste uren van zijn vader op deze aarde. 'Jaren voordien, in grote zielennoed, na een hartaanval, had de Heere uit Nahum beloofd: "De benauwdheid zal niet tweemaal oprijzen." God is een Waarmaker van Zijn Woord en zonder benauwdheid mocht hij zeer vredig in de Heere ontslapen.'

In de nacht van 29 februari 1996, 1.30 uur (Alberta-tijd), werd de oude dienstknecht afgelost van zijn post.

Zijn ambtsbroeder ds. C. Vogelaar schreef in De Saambinder: 'Broeder Verhoef was een harde werker. Maar ook zijn werk was met zonde bekleet. Ook hij is alleen uit genade zalig geworden. Om het werk van de geheel enige dierbare Knecht des Vaders, Jezus Christus. Dat werk op aarde is voltooid en daar hoeft, mag en kan niets van ons meer bij. Gelukkig als we er bevindelijk weet van hebben wat het is met al het onze schipbreuk te lijden en neer te mogen zinken op die ene Grondslag die de Heere gelegd heeft, Jezus Christus en Die gekruisigd.'

Ds. A.M. den Boer, predikant te Sunnyside, leidde de begrafenisdienst met de woorden: 'En Aron stierf.'

Geschriften

Jozua genadig geleid door de Heere, Zwijndrecht 1984.

's Heeren genade voor een arme zondaar, Geldermalsen 1979.

Levensschets overgenomen uit J. Mastenbroek

BIBLIOTHEEK VAN DE KLEINE KERKGESCHIEDENIS. A. Bel/ P. van de Breevaart / drs. H. Florijn / J. Mastenbroek / H. Natzijl / A. Ros. Predikanten en Oefenaars Biografisch Woordenboek van de Kleine Kerkgeschiedenis - DEN HERTOOG B.V. - HOUTEN

In Memoriam ds. A.W. Verhoef. 23 oktober 1917 - 29 februari 1996

Saambinder 7 maart 1996 ds. C. Vogelaar

De apostel mag aan het einde van zijn loopbaan zeggen: "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop beëindigd, ik heb het geloof behouden". Dat was een wonder voor hem. Hij mag weten: "Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in die dag geven zal, en niet alleen mij, maar ook allen die Zijn verschijning hebben liefgehad".

Gods kerk wordt eerlijk zalig, op grond van recht, en wordt bewaard tot die zaligheid. Paulus eindigt met een lofprijzing, waarin u iets hoort van het hemelwerk: "Dewelke zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid".

Dat zal het deel zijn en het werk van allen die de verschijning van Christus hebben liefgehad. Dat mogen we ook geloven van onze geliefde ambtsbroeder, ds. A.W. Verhoef

Vrijdagnacht, 29 februari 1996, half twee (Alberta tijd) heeft de Heere Zijn oude dienstknecht thuisgehaald. Aan een werkzaam leven is een eind gekomen. Broeder Verhoef heeft gewerkt zo lang hij kon. Zelfs toen de verdere afbraak van lichaamskrachten geleidelijk doorzette, ging hij nog iedere maand voor in een Hollandse dienst in Lethbridge, Alberta.

Ds. A.W. Verhoef werd geboren op 23 oktober 1917 in Zevenhuizen. Daar mocht hij opgroeien in een kerkelijk meelevend gezin. Na lager onderwijs, gevolgd door avondstudie, was hij als boekhouder werkzaam in Rotterdam. Ook op politiek terrein was hij actief. Eerst was hij raadslid, daarna wethouder in Capelle a/d IJssel.

De Heere gebruikte een preek van ds. G.H. Kersten om Verhoef in zijn ongeluk te zetten en hem aan zijn verloren staat te ontdekken. Hij werd een ongelukkig mens die God niet ontmoeten kon. Na veel strijd en zielsbenauwdheid behaagde het de Heere de weg der zaligheid te ontsluiten in de Middelaar.

Verhoef kreeg ook werkzaamheden met het leraarsambt. In 1959 kwam hij, inmiddels getrouwd en vader van enkele kinderen, met een attest van zijn kerkenraad naar Rotterdam, waar hij door het curatorium werd toegelaten tot het volgen van de lessen aan de Theologische School.

In 1963 werd hij beroepbaar gesteld en uit vele beroepen werd dat van de grote gemeente Barneveld aangenomen. Ds. L. Rijksen bevestigde hem op 17 september 1963 met de woorden uit Richteren 6 : 14: "Ga heen in deze uw kracht". 's Avonds mocht ds. Verhoef zijn intrede doen uit Joh. 1 : 8: "Hij was het licht niet, maar was gezonden, opdat hij van het Licht getuigen zou".

In 1969 nam ds. Verhoef na veel strijd het beroep aan naar Lethbridge. Hij ging het vaderland verlaten en aan het eind van dat jaar werd afscheid genomen van Barneveld. In Lethbridge vond hij veel voormalige Veluwenaren, velen afkomstig uit de omgeving van Barneveld. Hoewel er, tot vandaag toe, nog veel Nederlands wordt gesproken en in ieder geval wordt verstaan, voelde br. Verhoef de noodzaak aan, zich de taal van het land eigen te maken om ook de jeugd in hun eigen taal te kunnen bereiken. En Verhoef had een warm hart voor de jeugd.

In 1972 werd Lethbridge verwisseld voor Chilliwack, nabij de westkust van Canada. Daar heeft br. Verhoef de langste tijd mogen arbeiden, nl. van 1972 tot 1989.

Toenemende lichaamszwakte na een ernstige hartaanval nu ongeveer 13 jaar geleden, bracht hem ertoe een emeritaatsaanvraag bij de classis in te dienen. Tot veler

verbazing nam hij echter onverwacht nog een beroep aan naar Beekbergen.

In de avond van zijn leven mocht hij daar nog enige jaren werken. Nu echter ver van zijn kinderen en kleinkinderen die hij alleen in Canada achterlaten moest. Ongetwijfeld voor zijn vrouw ook een moeilijke zaak. Wat nog smartelijker was, ze moesten bij het afscheid in Chilliwack een ernstig zieke dochter achterlaten. Toe ze nog maar een paar maanden in Beekbergen waren moesten ze terug om haar te begraven. De Heere heeft Zijn genadige ondersteuning ook in die weg niet onthouden. In 1992 echter voelde br. Verhoef dat de tijd gekomen was met emeritaat te gaan, hetwelk hem in oktober van dat jaar eervol verleend werd.

Een aantal jaren hebben br Verhoef en zijn vrouw daarna nog dichtbij kinderen en kleinkinderen mogen wonen, in de hun niet onbekende omgeving van Lethbridge, Canada. Ook daar mocht br. Verhoef nog voorgaan, zij het niet meer in het Engels. Ook verschenen nog meditaties van zijn hand in ons kerkelijk maandblad "The Banner off Truth".

Nieuwjaarsdag 1996 heeft hij nog mogen spreken van Psalm 73 : 24: Gij zult mij leiden door Uw raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen".

Op 21 januari van dit jaar ging hij voor het laatst voor in Lethbridge. De tekst was uit Matth. 11: 28: Komt herwaarts tot Mij allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven". Dat was de laatste boodschap. Komt allen tot Mij... Wat een wonder als vermoeiden en belasten die rust eens voor eeuwig mogen beërven.

Ook schreef hij nog een stukje in de kerkbode, waarin hij afscheid nam van iedereen. Hij voelde zijn einde naderen, dat was wel duidelijk: "Hoe lang het duren zal weten wij niet. De Heere regeert, en heeft ook ons leven in Zijn hand. Laat jong en oud eraan denken! Het is een troost om te weten dat Hij alles goed doet". Hij dankte iedereen voor alle hulp en zorg.

De krachten werden snel minder De laatste weken kon hij soms niet meer staan en lopen en trok hij met zijn vrouw bij kinderen in Alberta in, totdat hij in het ziekenhuis opgenomen moest worden.

Daar is hij na enige dagen afgelost van zijn post. De Heere gedenke zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen in dit grote verlies. Hij zij tot een Toevlucht en Sterkte in deze dagen van rouw en gemis. Hij leide tot Hem, de Man der weduwen, de Vader der wezen, Die troosten kan meer dan een moeder kan doen.

Ook in de gemeenten hier, waar ds. Verhoef zo veel en zo lang heeft mogen arbeiden, in de grote gemeente Chilliwack en daarbuiten, in curatorium en verscheiden deputaatschappen, is een lege plaats gekomen.

De Heere gedenke Zijn kerk in de bangheid der tijden. Hij verwekke Zelf mannen door Zijn Geest geleerd en bekwaamd, die de ledige plaats vervullen mogen.

Broeder Verhoef was een harde werker. Maar ook zijn werk was met zonde bevlekt. Ook hij is alleen uit genade zalig geworden. Om het werk van de geheel enige dierbare Knecht des Vaders, Jezus Christus. Dat werk op aarde is voltooid en daar hoeft, mag en kan niets van ons meer bij.

Gelukkig als we er bevindelijk weet van hebben wat het is met al het onze schipbreuk te leiden en neer te mogen zinken op die ene grondslag die de Heere gelegd heeft, Jezus Christus en Die gekruisigd. Moge het werk van deze Knecht des Vaders onder ons zijn voortgang hebben, Gode tot eer, en veler zielen, van jong en oud, tot zaligheid.

Wyckoff", New Jersey,
Ds. C. Vogelaar.

Dirk HAKKENBERG, 1929-1994

Dirk Hakkenberg werd geboren op 26 februari 1929 te Bodegraven. Zijn ouders, Johannes Gerardus Hakkenberg en Lygina van Woerden, hadden tien kinderen, namelijk zeven jongens en drie meisjes. Vader Hakkenberg had een kaashandel in Bodegraven. Ook was hij diaken van de Gereformeerde Gemeente in deze plaats. Dirk, het jongste kind uit het gezin, werd gedoopt door ds. W.C. Lamain.

Dirk Hakkenberg groeide op in een gezin waarin veel gesproken werd over de wegen des Heeren. Vooral na de verhuizing naar Utrecht in 1935 bezocht moeder Hakkenberg met haar jongste zoon vaak gezelschappen. Ook werden vaak weekdiensten bezocht.

Nadat Dirk het H.B.S.-diploma had behaald, volgde hij de lessen aan de kweekschool te Utrecht, waar hij in 1948 in bezit kwam van de onderwijzersakte en de hoofdakte.

Het is in deze tijd geweest dat er een verandering in zijn leven plaatsvond. De Heere opende zijn ogen voor zijn schuld voor God en er kwam een honger naar het Woord. Veel heeft hij gelezen in de oudvaders, zoals Brakel en Van der Groe. Hij vond zijn leven verklaard in het boekje van ds. J.C. Philpot, *De erfgenamen des hemels wandelende in de duisternis en de erfgenamen der hel wandelende in het licht*.

Door het ontdekkend licht van de Heilige Geest leerde hij zichzelf meer en meer kennen als een schuldig zondaar. Maar hij mocht ook de Heere Jezus leren kennen als zijn Borg en Zaligmaker. Hij kon vertellen hoe na veel strijd de Christus aan Zijn ziel geopenbaard was, onder een preek over het kruiswoord 'Mij dorst.'

De Heere heeft ook de prediking van ds. J. van den Berg, die in 1946 naar Utrecht gekomen was, willen zegenen aan zijn hart. Zo heeft ds. Hakkenberg één dag voor zijn overlijden nog verteld dat hij als jongen onder een voorbereidingspreek uit Mattheus 5 zeer getroffen werd in het hart. De tekst was: 'Zalig zijn die treuren, want zij zullen vertroost worden.' Er staat in de tekst: '...zullen vertroost worden', maar, zo vertelde hij: 'ik werd toen al vertroost.'

De volgende zondagmorgen mocht hij voor de eerste maal aangaan aan het Heilig Avondmaal. Hij was toen achttien jaar en had kort daarvoor belijdenis des geloofs afgelegd.

In 1948 ging hij werken op een christelijke school in Harskamp. In 1950 kon hij als onderwijzer op de Rehobothschool te Geldermalsen beginnen.

Hij trad op 28 oktober 1953 in het huwelijk met Everdina van Arkel in de Gereformeerde Gemeente te Tricht. Het huwelijk werd kerkelijk bevestigd door ds. L. Kieboom met de tekst: 'Zou Mijn aangezicht moeten medegaan om u gerust te stellen?' (Ex. 33:14).

Toen hij 21 jaar oud was, riep de Heere hem tot het ambt van predikant. Met kracht kwamen deze woorden uit Jesaja 49:6 in zijn ziel: 'Het is te gering, dat gij Mij een knecht zoudt zijn om op te richten de stammen van Jakob en om weder te brengen de bewaarden in Israël; Ik heb u ook gegeven tot een Licht der heidenen, om Mijn heil te zijn tot aan het einde der aarde.'

Er was een begeerte gekomen om dat heil te mogen prediken aan verloren zondaren. Hij heeft vaak gedacht dat de Heere hem riep voor het zendingswerk, maar dit Woord werd op een andere wijze vervuld, bleek later.

Gedurende elf jaar was hij werkzaam in het onderwijs te Geldermalsen. Met liefde en grote ernst wees hij zijn leerlingen erop om toch vroeg de Heere te zoeken. Voor zichzelf maakte hij een donkere tijd mee van strijd en aanvechting. Maar de Heere gaf uitkomst met de woorden van Paulus uit Efeze 2:1: 'En u heeft Hij mede levend

gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.'

In 1959 vertrok het echtpaar naar Veenendaal, waar Hakkenberg les ging geven op een school voor Voortgezet Gewoon Lager Onderwijs (VGLO). Het volgende jaar ontving hij een attest van de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Veenendaal. Hij meldde zich bij het curatorium en werd toegelaten tot het volgen van de lessen aan de Boezemsingel.

Er werden in 1960 nog vier andere studenten aangenomen: **A. Bregman**, F. Harinck, G. Mouw en J.C. Weststrate.

Een onvergetelijke en goede tijd heeft hij op de Theologische School gehad, hoewel er veel gereisd moest worden en hij soms van zaterdag tot woensdag van huis was.

Nadat het echtpaar Hakkenberg zeven en een half jaar getrouwd was, betoonde de Heere opnieuw een Hoorder van het gebed te zijn. Hij schonk hun op 23 april 1961 een dochter, Martina Johanna.

Als student ging hij op tweede paasdag 1964 voor in de gemeente van Dordrecht. Zijn hart werd naar deze gemeente overgebogen en het was dan ook tot diepe verwondering dat hij een beroep ontving en mocht aannemen (juli 1964).

Op 9 september van dat jaar werd hij bevestigd door zijn geliefde docent, ds. K. de Gier, met de woorden uit Kolossenzen 4:17: 'En zegt tot Archippus: Zie op de bediening, die gij aangenomen hebt in de Heere, dat gij die vervult.'

's Avonds deed ds. Hakkenberg intrede met de tekst uit 1 Samuël 3:10b: 'En Samuël zeide: Spreek, want Uw knecht hoort.'

Het was een goede en gezegende tijd in Dordrecht. De gemeente groeide met 400 zielen. De pastorie stond open voor iedereen. Niet alleen mevrouw Hakkenberg, maar ook haar moeder, mevrouw Van Arkel, kreeg door haar gastvrijheid een grote plaats in de gemeente.

Na negen jaar moest hij de gemeente loslaten. Het was een pijnlijk en moeilijk afscheid, maar de Heere wees een nieuwe gemeente aan en leidde de weg naar Lisse. Hij nam op 6 mei 1973 van zijn eerste gemeente afscheid met de woorden uit 2 Korinthe 11:2b: 'Want ik heb ulieden toebereid om u als een reine maagd aan één Man voor te stellen, namelijk aan Christus.'

Zo verhuisde het gezin Hakkenberg naar Lisse. Ds. Hakkenberg werd op 9 mei 1973 door ds. R. Boogaard van Leiden bevestigd met de woorden uit Openbaring 22:16: 'Ik, Jezus, heb Mijn engel gezonden om ulieden deze dingen te getuigen in de gemeenten.' 's Avonds was de intredetekst uit 1 Korinthe 3:11: 'Want niemand kan een ander fundament leggen dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus.'

Twaalf jaar heeft hij de gemeente van Lisse mogen dienen. Hij getuigde zelf eens dat zijn arbeid niet ijdel in de Heere is geweest. Als een herder dreef hij achter de kudde aan, haar dodelijke dag niet begerende.

Later schreef hij over deze periode in een afscheidsbrief, afgedrukt in de kerkbode: 'Zo heel veel is met elkaar doorleefd in blijde dagen, in droeve omstandigheden. Wel 165 maal stonden wij met u op de dodenakker om geliefde overledenen aan de schoot der aarde toe te betrouwen en niet altijd treurend als degenen die geen hoop hebben. Soms blijmoedig en vervrolijkt in de Heere, als wij bediend werden met zalige hoop in het hart uit Hem, Die getuigt: "Ik ben de Opstanding en het Leven, die in Mij gelooft, zal leven, al ware hij (of zij) ook gestorven."

Ook het werk in de classis deed hij met grote getrouwheid. Aan de broederlijke samenwerking met de ambtsbroeders in de classis bewaarde hij een goede herinnering. Na een innerlijke losmaking en veel strijd zond de Heere hem naar Groningen. Deze gemeente had inmiddels voor de vijfde maal een beroep op hem uitgebracht. Nu riep

de Heere hem om in het wijde Groningerland het visnet van het Evangelie des Koninkrijks uit te werpen, zoals dat helder aan Ezechiël getoond werd in hoofdstuk 47.

Na twaalf jaar nam hij op 14 mei 1985 afscheid van Lisse met de woorden uit 1 Thessalonicenzen 2:13: 'Daarom danken wij ook God zonder ophouden, dat, als gij het woord der prediking Gods van ons ontvangen hebt, gij het aangenomen hebt, niet als der mensen woord, maar (gelijk het waarlijk is) als Gods Woord, dat ook werkt in u, die gelooft.'

Op 22 mei 1985 vond de bevestiging te Groningen plaats door ds. Th. van Stuijvenberg met de woorden van Psalm 57:8-12: 'Mijn hart is bereid, o God, mijn hart is bereid...' En dat mocht ds. Hakkenberg van harte beamen. D

e intrede was uit Johannes 16:14: 'Die zal Mij verheerlijken; want Hij zal het uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen.' 'De Heere gaf te spreken', zo betuigde hij later en hij schreef verder: 'Het is in mijn hart gelegd, dat die dierbare Geest ook hier Christus Jezus mag verheerlijken in vele zondaarsharten in het wijde Groningerland.'

Een groot arbeidsveld lag voor hem. Hij heeft heel wat kilometers gereden om zijn schapen op te zoeken. Ook vergat hij hier de consulent-gemeenten niet.

Zijn geliefde vriend en medebroeder, ds. A. Snoep, heeft hij vaak opgezocht tijdens diens ziekte. Zijn overlijden in 1988 vervulde hem met grote droefheid. In Groningen heeft hij zich ook ingezet voor het stichten van een eigen reformatorische school en het aankopen van een nieuw kerkgebouw. Beide pogingen heeft de Heere willen zegenen.

Bij al het werk dat in de gemeente Groningen en in de classis gedaan werd, betekende hij ook veel voor het geheel van de Gereformeerde Gemeenten. Veel arbeid heeft hij in Gods koninkrijk mogen verrichten. Hij was vele jaren lid van het Deputaatschap voor de Zending, het Deputaatschap voor de Evangelisatie, van het curatorium van de Theologische School, het Deputaatschap ter behartiging van de belangen van De Saambinder.

Tot 1985 heeft hij de belangen van de doven behartigd.

In Dordrecht maakte hij deel uit van het bestuur van het Schippersinternaat en was hij voorzitter van het bestuur van het bejaardentehuis 'Nebo' te Zwijndrecht.

Twintig jaar was hij bestuurslid van de scholengemeenschap 'De Driestar' te Gouda.

Van 1983 tot 1990 heeft hij het werk van de Bond van Vrouwenverenigingen behartigd.

Ook maakte hij vanaf 1971 deel uit van het Deputaatschap Bijbelverspreiding.

De zending had de volle liefde van zijn hart. Moeilijke beslissingen moesten er soms genomen worden, enerverende visitatiereizen soms gemaakt, zelfs met gevaar van eigen leven. Hij hield ondanks alle zorgen en teleurstellingen het grote doel voor ogen: de uitbreiding van Gods Koninkrijk tot aan de einden der aarde. 'Bewaar en vermeerder Uw Kerk' hebben wij hem vaak horen bidden! Met vreugde deed hij zijn werk.

Ook zijn pastorale bewogenheid bleek in de omgang. Hij wilde eigenlijk nooit iemand overslaan of vergeten. Er waren ook tegenslagen. Soms werd hem smaadheid aangedaan. Dat deed pijn. We merkten zijn eenzame worsteling voor de troon van Gods genade. De Heere bemoedigde hem op zulke momenten met Psalm 140:7

*O HEER', mijn rotssteen, mijne sterkte!
Gij hebt mij steeds tot heil verstrekt,
En in de strijd, waar 't elk bemerkte,
Mijn hoofd, als met een schild, bedekt.*

Wat zuchtte hij voor het behoud van de zielen die aan zijn zorgen waren toebetrouwd: voor zijn familie, voor het geheel van de gemeenten. Ze waren hem zo lief.

Op 9 september 1989 mocht ds. Hakkenberg gedenken dat de Heere hem 25 jaar in Zijn dienst had willen gebruiken. In een herdenkingsdienst naar aanleiding van dit jubileum sprak hij over de tekstwoorden uit Efeze 3:21: 'Hem, zeg ik, zij de heerlijkheid in de gemeente, door Christus Jezus, in alle geslachten, tot alle eeuwigheid. Amen.'

Hij was klein en verbroken onder de goedertierenheden Gods. Het was een wonder in zijn ogen dat de Heere hem verwaardigd had Zijn Woord uit te dragen. De Heere alleen de eer. Verschillenden van zijn medebroeders hebben deze mijlpaal niet bereikt. Hij zei in de preek: 'Wat zal dat toch wezen, verlost te mogen zijn uit dit lichaam des doods, ik ellendig mens, om verwaardigd te mogen worden Zijn grootheid te mogen uitzingen met al de gunstgenoten Gods.'

Op zondag 22 april 1990 werd de gemeente opgeschrikt. De dominee deelde mee dat hij onder biddend opzien tot de Heere het beroep van de gemeente Gorinchem moest aannemen. 'Na vijf jaar arbeid onder u en in de gemeenten van Friesland en Drenthe (met evangelisatieposten) roept de Heere mij krachtig op met de woorden uit Ezechiël 12:3: 'Daarom, gij mensenkind, maak u gereedschap van vertrekking.' Een nieuwe opdracht werd op zijn hart gebonden: 'Ik moet ook andere steden het Evangelie van het Koninkrijk Gods verkondigen; want daartoe ben Ik uitgezonden' (Luk. 4:43).

Toch zou het nog even duren voordat de verhuizing naar Gorinchem werkelijkheid werd. Op 16 mei 1990 werd ds. Hakkenberg getroffen door een zwaar hartinfarct. Het was voor zijn echtgenote en kinderen een wonder dat hij nog niet was weggenomen uit dit leven. Hij heeft later geschreven in de kerkbode van Groningen dat hij er wat van heeft mogen inleven, met diep ontzag onder de krachtige hand Gods: 'Ik weet, HEERE, dat Uw gericht de gerechtigheid zijn' (Ps. 119:75 e.v.). 'En ik kan niet bestaan in dat gericht. Het recht is altijd aan Gods kant. En bij mij de beschaamdheid van het aangezicht vanwege mijn schuld, mijn ongerechtigheden.' Hij mocht ook ervaren dat de Heere hem uit getrouwheid verdrukt had. 'Zie, dat vertedert het hart, dan wordt de pijn verzacht, dan wordt het een kastijding tot ons nut.'

Zijn dienstwerk was nog niet ten einde, maar de Heere had nog enig werk voor hem.

Dat mocht hij ook zelf krachtig ervaren. Zijn geliefde vriend en medebroeder ds. R. Boogaard had hem in een brief gewezen op het woord uit Johannes 17:15: 'Ik bid niet, dat Gij hen uit deze wereld wegneemt.' De woorden van de kanttekening van de Statenvertaling bij deze tekst waren als balsem in geslagen wonden: de Heere wilde hem, onwaardige in zichzelf, nog een tijdje gebruiken in Zijn dienst.

Op 8 september 1990 nam hij afscheid van de gemeente Groningen met de tekst uit Jesaja 55:11: 'Alzo zal Mijn woord, dat uit Mijn mond uitgaat, ook zijn, het zal niet ledig tot Mij wederkeren; maar het zal doen hetgeen Mij behaagt, en het zal voorspoedig zijn in hetgeen waartoe Ik het zend.'

Op 28 september mocht hij intrede doen in Gorinchem. Het schriftwoord voor de prediking was uit Efeze 6:19: 'En voor mij, opdat mij het woord gegeven worde in de opening van mijn mond met vrijmoedigheid, om de verborgenheid van het Evangelie bekend te maken.' Zo vroeg hij als het ware biddend een plaats in de harten van zijn hoorders. Niet om ingang van zijn persóón vroeg hij, maar om de verborgenheid van het Evangelie bekend te maken.

's Middags had ds. J.S. van der Net de bevestigingsdienst geleid. Hij sprak over de woorden uit Richteren 6:14: 'Ga heen in deze uw kracht.' Nog drieënhalf jaar heeft hij kracht gekregen om in de gemeente voor te gaan. Hij wenste ook niet anders dan zijn

krachten te verteren in de dienst van de Heere. Met liefde diende hij de gemeente van Gorinchem en er mochten vele banden vallen.

Ook in het gezin mocht ervaren worden dat de Heere een God van wonderen is. Op 9 september 1992 mocht ds. D. Hakkenberg zijn schoonzoon, ds. J.B. Zippro, in Scheveningen bevestigen in het ambt van herder en leraar. Hij deed dat met de woorden van Johannes 15:16: 'Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren, en Ik heb u gesteld, dat gij zoudt heengaan en vrucht dragen.'

De rouwdienst die gehouden werd in verband met de bij de vliegcrash te Tenerife in 1977 omgekomen gezagvoerder was de aanleiding geweest voor de terugkeer van Zippro naar de kerk. Zo was zijn schoonzoon onder het Woord gekomen en in 1980 werd aan hem en aan zijn zus de volwassendoop bediend.

In 1984 had ds. Hakkenberg het huwelijk tussen hem en zijn dochter bevestigd en in 1985 zijn kleindochter gedoopt. Het eerste vers dat gezongen werd tijdens de bevestigingsdienst, was Psalm 33:6: 'Maar d' altoos wijze raad des HEEREN houdt eeuwig stand, heeft altoos kracht; niets kan Zijn hoog besluit ooit keren; 't blijft van geslachte tot geslacht.'

Op 24 september 1992 overleed de schoonmoeder van ds. Hakkenberg, mevrouw J.M. van Arkel-van den Burg, in de leeftijd van 84 jaar. Ruim 27 jaar was ze medebewoonster van de pastorie geweest en ze was dus ook steeds mee verhuisd. De laatste anderhalf jaar werd ze verzorgd in verzorgingscentrum 'Nebo' te Zwijndrecht.

Op 28 oktober 1993 mocht het echtpaar Hakkenberg door Gods goedheid gedenken veertig jaar in de band van het huwelijk verbonden te zijn geweest. Aan het eind van de avond sprak hij een dankwoord, waarin hij met verwondering terugzag op Gods trouw. Hij vertelde dat hij bepaald was bij de woorden van 2 Korinthe 1 vers 10: 'Die ons uit zo grote dood verlost heeft en nog verlost; op Welke wij hopen, dat Hij ons ook nog verlossen zal', niet wetende dat zijn verlossing zo nabij was. We hebben met familie, vrienden en gemeente een goede dag gehad, samen met vele predikanten en ambtsdragers.'

Op 23 en 26 februari 1994 mochten mevrouw en dominee Hakkenberg beiden 65 jaar worden. Het werk in de gemeenten werd niet minder, al namen zijn krachten af. Hij deed meer dan hij kon doen en de klachten kwamen terug. Hij heeft gevoeld dat zijn tijd kort was. De bestemming voor zijn vrouw was een zaak die hem gedurig bezighield. Toch zei hij altijd: '...bescheiden hebbende de bepalingen van hun woning.' De laatste zondag van zijn leven, 27 maart 1994, ging hij 's morgens voor in Westzaan. Hij preekte over het vierde kruiswoord: 'Mijn God! Mijn God! Waarom hebt Gij Mij verlaten?'

's Middags preekte hij in Zaandam over Jesaja 53:10: 'Doch het behaagde de HEERE Hem te verbrijzelen; Hij heeft Hem krank gemaakt; als Zijn ziel Zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen verlengen; en het welbehagen des HEEREN zal door Zijn hand gelukkiglijk voortgaan.'

De laatste woorden in deze preek waren: 'En die hand is machtig om ook u te grijpen, te trekken, om u te leiden door deze bange wereld heen naar die overwinning, naar die zegepraal van Christus, het Lam Dat geslacht is. En met de schare, de grote menigte, nu reeds te mogen instemmen: "Het Lam Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, de rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid en lof, en aanbidding en dankzegging tot in alle eeuwigheid. Amen."

Na de dienst in de consistoriekamer zei hij nog: 'Broeders, de Heere gaf rijke stof. Met vrijmoedigheid en in aangenaamheid heb ik mogen spreken over die Knecht des HEEREN, Die velen zal rechtvaardig maken. Dan kunnen Zijn dienaren wegvallen, maar het welbehagen des HEEREN zal door Zijn hand gelukkiglijk voortgaan.'

Op de morgen van Goede Vrijdag, 1 april 1994, nam de Heere Zijn kind en knecht tot Zich. Een plotselinge dood betekende voor hem ook een plotselinge heerlijkheid. Zonder strijd mocht hij overgaan in de triomferende Kerk om eeuwig bij de Heere te zijn. Voor hen die hem lief waren en voor de gemeenten was zijn heengaan een verlies, maar voor hem een goede vrijdag. Voor hem ging in vervulling wat hij wel eens uitsprak: 'Maar gelijk geschreven is: Hetgeen het oog niet heeft gezien en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklommen, hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben' (1 Kor. 2:9).

Op woensdag 6 april vonden onder grote belangstelling de rouwdienst en begrafenis plaats te Gorinchem. Zijn schoonzoon, ds. J.B. Zippro, sprak in de Exoduskerk over Psalm 37:37: 'Let op de vrome en zie naar de oprechte, want het einde van die man zal vrede zijn.'

Hierna werden toespraken gehouden door ds. B. van der Heiden, namens de classis Dordrecht en Particuliere Synode Zuid-West, ds. J.W. Verweij namens het curatorium, docenten, studenten, C.G.O. en alle predikanten, door ds. R. Boogaard als vriend en door ouderling M.J. de Jongh als ouderling van de Gereformeerde Gemeente te Gorinchem. Op het graf hield ds. H. Paul nog een toespraak en sprak ds. J.B. Zippro namens de familie een dankwoord. Tot slot werd Psalm 32:6 gezongen.

Op het graf is een gedenksteen aangebracht met een opengeslagen Bijbel, waarin de woorden uit Johannes 14:19b gegraveerd staan: 'Want Ik leef en gij zult leven.'

Dan geldt het woord van de apostel Paulus: 'En alzo zullen wij altijd met de Heere wezen. Zo dan, vertroost elkander met deze woorden.'

Geschriften

Open vensters naar Jeruzalem, Goes 1977.

Bijdrage aan: Bijbels dagboek, Utrecht 1982.

Toespraak bij de begrafenis van ds. A. Snoep. In: Het Woord des Heeren blijft in eeuwigheid, Houten 1989.

'In Memoriam ds. A. Elshout'. In: Paulus nr. 205 (sept. 1991).

Die gevangenen vrijheid schenkt, Gorinchem 1992.

Bijdrage aan: Een dagboek uit een Schathoek, Utrecht 1994.

Veel schoner dan de mensenkinderen, Houten 1997.

Diverse preken in: Uit de Schat des Woords.

Diverse preken in: Een Zaaier ging uit...

Levensschets overgenomen uit J. Mastenbroek

BIBLIOTHEEK VAN DE KLEINE KERKGESCHIEDENIS. A. Bel/ P. van de Breevaart / drs. H. Florijn / J. Mastenbroek / H. Natzijs / A. Ros. Predikanten en Oefenaars Biografisch Woordenboek van de Kleine Kerkgeschiedenis - deel 2. DEN HERTOOG B.V. - HOUTEN

In memoriam Ds. D. Hakkenberg * 1929 † 1994

Saambinder 7 april 1994. Ds. R. Boogaard

Wat een grote verslagenheid bracht in de morgen van de Goede Vrijdag het zeer droeve bericht dat onze zeer geliefde broeder, ds. D. Hakkenberg bij het opstaan onwel werd en vrijwel onmiddellijk overleed.

Hoe onverwacht werd hij van zijn vrouw, kinderen en kleinkind, van zijn gemeente en van ons weggenomen. Maar welk een verlies ook voor het geheel van onze gemeenten waarin de Heere hem een plaats gegeven had en die hem zeer ter harte ging. Hij droeg de noden en de zorgen van de gemeente(n) op zijn hart. Hij had een herderlijk hart en een priesterlijke bewogenheid. Dit deed hem biddend en ook vaak zuchtend, in liefde en oprechtheid, het goede voor onze gemeenten zoeken. Hij is niet meer onder ons. Zijn plaats hier is leeg. Dat is smartelijk en ook zorgelijk. Niet dat de toekomst of het welzijn van de kerk van de mens(en) zou afhangen. Maar de Heere werkt wel middellijk. Onze broeder had geen stok om te slaan, maar toch maakte hij, als het niet ten koste van de waarheid was, vaak gebruik van twee stokken die in Zach. 11 genoemd worden: Liefelijkheid en Samenbinders. Dit was niet het gevolg van zijn edel karakter, maar van de genade die de Heere hem in zijn leven geschonken had.

Dirk Hakkenberg werd geboren op 26 februari 1929 te Bodegraven. Nadat hij het H.B.S.diploma had behaald volgde hij de lessen aan de kweekschool te Utrecht. In 1948 kwam hij in het bezit van de onderwijzersakte en de hoofdakte en werd hij werkzaam bij het lager onderwijs dat hij te Veenendaal verwisselde met het vervolgonderwijs. Reeds in zijn jonge jaren had de Heere een nieuwe keus in zijn hart gelegd. Onder de prediking van ds. J. v.d. Berg te Utrecht heeft de Heere hem willen onderwijzen in de weg der zaligheid. Geroepen tot het predikambt heeft hij zich in 1960 aangemeld en werd hij toegelaten tot het volgen van de lessen aan de Theologische School te Rotterdam.

Nadat hij in 1964 beroepbaar was gesteld, wees de Heere hem de weg naar Dordrecht, waar hij door ds. De Gier werd bevestigd. Toen hij aan de avond van die dag de herdersstaf opnam en voor het eerst het Woord bedienen mocht, had hij als tekst gekozen: 1 Sam. 3 : 10b: En Samuel zeide: preek, want Uw knecht hoort". Hierin is heel de ambtelijke bediening van onze broeder getekend. Tijdens zijn arbeid in Dordrecht groeide de gemeente met 400 zielen. In 1973 werd de roepstem naar Lisse opgevolgd. De gemeente van Lisse en de classis Amsterdam heeft hij 12 ½ jaar mogen dienen. Met veel aangenaamheid mocht hij hier zijn werk verrichten. Mocht hij enerzijds een middel in Gods hand zijn tot opening van blinde zielsogen, anderzijds moesten in Lisse veel kinderen van God grafwaarts gedragen worden.

Groningen was de volgende gemeente waar hij geroepen werd zijn arbeid voort te zetten en waar hij op 22 mei 1985 bevestigd werd door ds. Th. van Stuijvenberg. Zijn werkterrein was daar nog uitgebreider dan de hele provincie Groningen. Omdat hij doordrongen was van de noodzaak van een Reformatorische basisschool, is hij de stuwende kracht hiervoor geweest. Wat was het voor hem een blijdschap dat dit mogelijk was en werkelijkheid mocht worden. Ook heeft hij hier de stoot gegeven tot onderhandelingen i.v.m. de verkoop van het kerkgebouw en de aankoop van de tegenwoordige Magnalia Dei-kerk aan de Landsteinerlaan.

Na Groningen voerde de weg in 1990 naar Gorinchem. Nadat hij het beroep had aangenomen werd hij getroffen door een hartinfarct. Hoewel hij door Gods goedheid mocht herstellen, heeft hij zich vanaf die tijd beperkingen moeten opleggen. Dit is

voor hem, voor wie nooit iets teveel was, heel moeilijk geweest.

Veel arbeid heeft hij in het koninkrijk van God mogen verrichten. In verschillende deputaatschappen en colleges heeft onze broeder zitting gehad. Zo was hij onder meer vele jaren lid van het Deputaatschap voor de Zending; voor de Evangelisatie, van het Curatorium van de Theologische School, voor de behartiging van de belangen van "De Saambinder".

Tot 1985 heeft hij de belangen van onze doven behartigd.

Twintig jaar was hij bestuurslid van de scholengemeenschap "De Driestar" te Gouda. Verschillende andere taken in het algemeen belang van onze gemeenten heeft hij waargenomen. Steeds werd hij afgevaardigd naar de meerdere vergaderingen, waar hij verschillende keren in het moderamen werd gekozen.

Aan zijn werkzaam leven is een einde gekomen. Hij heeft het mogen doen met Gods hulp en genade. Maar de Heere heeft gezegd: et is nu genoeg. Wat van hem geweest is, valt weg. Zoals alle mensenwerk eenmaal zal wegvallen. Als hij zo nu en dan in zijn hart liet kijken, blonk daar iets van de genade van ootmoed. "Och, ons werk is zo nietig en gering", zei hij dan, "het zal een wonder zijn als er iets goeds in gevonden wordt. Maar het werk van die meerdere Knecht des Vaders, is zo volkomen, daar is niet het minste gebrek in".

De inhoud van zijn prediking was: Jezus Christus en Die gekruisigd, als de enige grond van de zaligheid. Het was zijn zielsvermaak om die Christus te prediken in Zijn schoonheid, in Zijn dierbaarheid en noodzakelijkheid. Om Hem de gemeente voor te houden in de gangen van Zijn vernedering, maar ook in Zijn verhoging. Twee dagen voor zijn heengaan vertelde hij mij nog dat zijn bedoeling was om op Goede Vrijdag te preken over de woorden uit Joh. 19 : 30b: En het hoofd buigende, gaf den geest". Hij sprak er toen nog over dat het testament niet nu nog gemaakt moet worden, maar dat het gemaakt is en vast ligt in de dood van de Testamentmaker. Het was dat ogenblik levendig in zijn ziel. Wat is zijn geloof spoedig daarop overgegaan in aanschouwen. Hij zei nogal eens: Want wij zien nu door een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht.

Wij kunnen er hier maar van stamelen". Behalve dat hij heeft meegewerkt aan de preken serie "Uit de Schat des Woords" is van hem ook een bundel Bijbellezingen verschenen "Open vensters naar Jeruzalem" uit het boek Daniël, terwijl in 1992 nog een bundel met zes preken verscheen t.b.v. het nieuwe orgel dat de gemeente Gorinchem had aangekocht.

Onze broeder laat bij zijn verscheiden een grote lege plaats achter. De Heere sterke bijzonder mevrouw Hakkenberg en onze broeder ds. Zippro met zijn vrouw en hun kind in dit zo smartelijk verlies. Hij verwaardige, ook in de toekomst, steeds verenigd te mogen worden met Gods heilige wil in deze voor ons zo onbegrijpelijke weg. Het is een groot voorrecht elkaar "in den Heere" te mogen verliezen, maar wat is Zijn vertroosting en ondersteuning nodig als de scheiding ingeleefd moet worden. Ook voor onze jonge ambtsbroeder, ds. Zippro, had hij nog zoveel kunnen betekenen.

We denken ook aan de gemeente Gorinchem die hij liefgekreken had en die nu herderloos achterblijft. De Koning van de Kerk ontferme Zich over dit deel van Zijn erve dat rouwt over het heengaan van zijn herder en leraar.

Wij staren hem in droefheid na want wij hebben heel veel in hem verloren maar

"Zijn blijdschap mag nu onbepaald.

Door 't licht dat van Zijn aanzicht straalt.

Ten hoogsten toppunt stijgen".

Laten wij dan rouwen om zijn verscheiden, maar laten wij Christus de eer en onze geliefde broeder de zaligheid niet misgunnen. De Heere ontferme Zich over ons en over onze gemeenten.

Leiderdorp,

Ds. R. Boogaard.

Gerrit Arie ZIJDERVELD, 1910-1992

Gerrit Arie Zijderveld werd op 12 oktober 1910 in Meerkerk geboren. In deze omgeving ligt ook het dorp Zijderveld en de naam van het geslacht houdt daar allicht verband mee. Gerrits ouders, Johannes Zijderveld en Maaïke Cornelia Pellikaan, beheerden in Meerkerk een boerderij. Daar werden hun drie zoons en twee dochters geboren. Gerrit was de oudste.

Zijn vader behoorde tot de Gereformeerde Kerken. Gerrits moeder kerkte tot haar huwelijk in de Hervormde Gemeente van Leerbroek. Ook haar familie was echter niet onbekend met de Afscheiding, want op de boerderij van haar vader, Bart Pellikaan, in Nieuwland preekten in de jaren na de Afscheiding predikanten als H.P. Scholte en G.F. Gezelle Meerburg. Het kwam hem op meerdere boetes te staan.

Johannes Zijderveld verhuisde naar Nieuwland, waar hij de hoeve van zijn schoonouders overnam.

Gerrit werd grootgebracht in de Gereformeerde Kerken. Zijn ouders waren godvrezende mensen. Vader was op 29-jarige leeftijd krachtadig bekeerd en heeft daarover nog gesproken met Pietje Baltus, de geestelijke moeder van dr. A. Kuyper.

Moeder Zijderveld was een eenvoudige vrouw, die behoorde tot de bezoekers van een gezelschap in Nieuwland. Dikwijls las ze in *Het kinderdeel der vromen* van Lambertus Myseras. Met haar kinderen sprak ze vaak over en bad ze om het ene nodige. Gerrit leefde dikwijls onder sterke overtuigingen. Hij zei later: 'Bij ons thuis kwam veel volk van God. Reeds vanaf mijn jonge jaren hoorde ik spreken van de gangen die de Heere met Zijn kinderen houdt.'

Nadat Gerrit de lagere school had afgerond, werkte hij jarenlang bij zijn vader op de boerderij. Toen hij zestien jaar was, werd hem een halt op zijn levensweg toegeroepen. Dat gebeurde onder een preek van ds. F. Bruinsma. Van deze predikant werd gezegd dat hij met een Drie-enig God verzoend was. Hij kon niet zo goed zingen en hield tijdens de samenzang dan ook altijd zijn mond. Tijdens deze dienst zong hij echter mee: 'k Zal dan gedurig bij U zijn.'

Een van de bezoekers veronderstelde dat dit erop wees dat de predikant niet lang meer zou leven. Toen mevrouw Bruinsma de volgende morgen wakker werd, lag haar man dood naast haar. Tijdens zijn begrafenis voerde ook vader Zijderveld het woord.

De laatste preek van ds. Bruinsma was voor Gerrit onvergetelijk. Zijn ogen werden geopend voor zijn verloren toestand. 'Ik heb zes weken lang dag en nacht geroepen om genade. Daarna is het licht opgegaan en is de liefde Gods in mijn hart uitgestort', zei hij later in een interview. In een herdenkingspredicatie voegde hij eraan toe: 'Ik was nog geen zeventien jaar oud, toen het licht der genade opging. (...) Ik was twintig jaar oud toen God Zich in de weg van ontdekking aan mijn ziel openbaarde. In die tijd heb ik zeer veel geestelijke strijd meegemaakt. Maar toen werd de Deur der hoop in het dal van Achor voor mijn ziel ontsloten en leerde ik Christus kennen als de enige Verlosser. (...) Een jaar daarna mocht ik voor mijzelf het jubeljaar beleven. Ik was 21 jaar toen God mijn ziel vrijsprak van schuld en straf en ik recht ontving ten eeuwigen leven.'

Op zeventienjarige leeftijd wist Zijderveld zich geroepen tot het predikambt met de woorden: 'Gij zijt Mij een uitverkoren vat, om Mijn Naam te dragen voor de heidenen en de koningen en de kinderen Israëls' (Hand. 9:15b).

Zijn vader was jarenlang ouderling in de Gereformeerde Kerk van Meerkerk. Toen men daar echter 'voorwerpelijke' predikanten ging beroepen, stapten Zijderveld en een

andere ouderling op. Het echtpaar Zijderveld hield daarna thuis dienst, maar dat beviel niet en daarom sloten ze zich aan bij de Christelijke Gereformeerde Kerk in Meerkerk. Daar werd vader Zijderveld al spoedig weer ouderling.

Als enige in het gezin had Gerrit zich tijdens de onkerkelijke periode aangesloten bij de Gereformeerde Gemeente van Utrecht. Ds. M. Heikoop diende deze gemeente van 1929-1944 en bij hem volgde hij de catechisatie.

Vervolgens vroeg hij de kerkenraad om een attest. Omdat hij nog geen jaar belijdend lid was, kreeg hij dat niet en kon hij zich niet bij het curatorium melden.

Op advies van zijn vader sloot Zijderveld zich nu alsnog aan bij de Christelijke Gereformeerde Kerken. Daar werd hij op 23-jarige leeftijd toegelaten tot de Theologische Hogeschool. Zijn vader kon hem op de boerderij eigenlijk niet missen, maar had (ook financieel) alles voor de studie van zijn zoon over.

De opleiding in Apeldoorn duurde acht jaar. Doordat hij geen gymnasium bezocht had, was de studie zwaar. Prof. G. Wisse schreef later echter dat Zijderveld 'welhaast vermaard werd vanwege zijn sterk, opsluitend geheugen.'

Door Wisse's invloed verdiepte Zijdervelds belangstelling voor de oudvaders zich. Heel goed contact had de student ook met prof. P.J.M. de Bruin. Toen die ging sterven, namen ze afscheid van elkaar met de woorden: 'Tot ziens voor de troon.'

In 1942 werd Zaamslag in Zeeuws-Vlaanderen Zijdervelds eerste gemeente. Ds. P. de Groot uit Meerkerk bevestigde de 32-jarige kandidaat daar op 15 november. Psalm 51:17 was de intredetekst.

Op 28 april 1944 werd ds. Zijderveld in Zwijndrecht gekozen en dit beroep aanvaardde hij. Een gemeentelid bood aan drie kamers af te staan, omdat de pastorie door de Duitsers bezet was. In augustus schreef hij vóór de winter te willen overkomen, maar omdat Nederland tijdens de laatste oorlogswinter verdeeld was in een bevrijd en een bezet deel, was er ruim een halfjaar geen enkel contact tussen Zaamslag en Zwijndrecht mogelijk en kon de bevestiging (door ds. C. Smits) pas in de nazomer van 1945 plaatshebben. Met zijn huishoudster trok de 34-jarige predikant van Zeeuws-Vlaanderen naar de Drechtstreek.

Het kerkverband waar Zijderveld zich het eerst voor het predikambt gemeld had, bleef blijkbaar trekken, want begin 1946 deed Zwijndrecht op de classis het voorstel samensprekingen met de Gereformeerde Gemeenten te openen. De poging mislukte.

In 1948 nam ds. Zijderveld een beroep aan van de Rehoboth Reformed Church te Grand Rapids in de Verenigde Staten. Op 16 september nam hij afscheid van Zwijndrecht, waarna hij op zondag 3 oktober tijdens twee drukbezochte diensten in Vianen afscheid nam van de gemeenten in Nederland. Zijn vader sprak hem in Vianen nog toe.

Ds. Zijderveld ging niet alleen naar Amerika. Voordat hij op 5 oktober op de boot stapte, trouwde hij op 30 september in Zwijndrecht met Margaretha Baars. Zij had een gymnasiumopleiding achter de rug en kon hem daardoor de volgende jaren ook met haar talenkennis terzijde staan. Uit de echtverbintenis werden twee zoons en een dochter geboren. Het huwelijk was bevestigd door prof. G. Wisse.

De oversteek van het kersverse echtpaar duurde een week. Het schip, de 'Nieuw-Amsterdam', arriveerde in New York op een nationale feestdag, 12 oktober. Zijderveld werd die dag 38 jaar. Omdat de beambten vrij hadden, konden de passagiers pas de volgende dag de boot af. Het echtpaar Zijderveld werd door ds. B. Densel en zijn vrouw afgehaald. Ze verbleven vijf dagen in hun pastorie.

Na een treinreis van twintig uur arriveerden ze op 19 oktober in de grotendeels door

voormalige Nederlanders bevolkte stad Grand Rapids. Ds. Densel was met hen meegegaan en bevestigde ds. Zijderveld op 21 oktober met de woorden van 1 Korinthe 4:1 en 2 in zijn derde gemeente. De nieuwe pastor deed op zondag 24 oktober intrede, 's morgens in het Engels met Psalm 4:6b en 's middags in het Nederlands met Handelingen 4:12.

Samen met zijn vrouw vertaalde ds. Zijderveld zijn preken in het Engels. Het eerste jaar las hij ze voor en dat was heel wat voor een man die gewend was alleen een briefje met het thema en de drie punten mee te nemen naar de kansel. Op een keer deed hij echter plotseling de toepassing uit zijn hoofd. Vanaf de volgende zondag sprak hij zijn preken geheel vrij uit.

Toen ds. Zijderveld in Amerika arriveerde, was daar van een kerkverband geen sprake, maar hij bouwde dit de volgende jaren op door gemeenten te stichten in Artesia (Californië) en in Hamilton en Chatham (beide in de Canadese provincie Ontario). Het duurde overigens tot 1952 voordat de Nederlandse synode de correspondentieband uitbreidde van Grand Rapids naar de andere gemeenten.

Ds. Zijderveld stond tot 1954 in Grand Rapids. Vervolgens nam hij in Artesia aan de verre westkust de herdersstaf op. Hij werd er bevestigd door ds. M. Baan. In Grand Rapids werd hij nog in datzelfde jaar opgevolgd door ds. C. Smits.

Al spoedig besloot ds. Zijderveld met zijn gehele kerkenraad en het grootste deel (bijna honderd belijdende leden en doopleden) van de gemeente aansluiting te zoeken bij de Netherlands Reformed Congregations (Gereformeerde Gemeenten). De vriendschappelijke contacten met ds. W.C. Lamain en ds. C. Hegeman speelden daarbij een rol. Slechts vier gezinnen verklaarden zich ertegen, maar dat groepje kreeg wel het kerkgebouw. Ds. Zijderveld preekte daarna in een gehuurd zaaltje; zijn vrouw gaf les aan de zondagsschool. Ze moesten ook de pastorie uit en kwamen in een oud huis terecht.

De synode van de NRC had in 1954 al besloten dat er geen bezwaar was tegen samensprekingen met ds. Zijderveld. Ds. Zijderveld nam dan ook contact op met de kerkenraad van Sunnyside. Die bracht het verzoek op de classis West te berde. Omdat dat wat laat gebeurd was, had de classis de synodale deputaten niet meer kunnen uitnodigen. Daarom werd ds. Zijderveld op 16 maart 1955 wel gehoord, maar nam de classis nog geen besluit. Wel mocht hij in de gemeenten van de classis West voorgaan. Tijdens de voortgezette classisvergadering op 2 juni 1955 waren de deputaten naar art. 49 van de DKO aanwezig. Van hen verklaarden de predikanten Hegeman, Lamain en Van Zweden en ouderling A. Breeman zich vóór toelating. Alleen ouderling C.F. Boerkoel uit Grand Rapids was tegen.

Vervolgens liet de classis ds. Zijderveld met algemene stemmen toe tot het verband. Daarna werd hij door de predikanten Vergunst en Van Zweden met goed resultaat geëxamineerd in dogmatiek, kerkrecht en kerkgeschiedenis.

De overgang was ingrijpend. Ds. Zijderveld zei later: 'Je gaat zomaar niet bij je kerk vandaan. Het was een strijd en dat valt niet mee. Verandering van kerk is geen verwisseling van jas.' In een brief aan het Nederlandse curatorium beledigde hij schuld over het verlaten van de Gereformeerde Gemeenten, inmiddels zo'n 22 jaar geleden.

Op 13 december kon de gemeente de aangekochte kerk in gebruik nemen. Artesia was voortaan de zuidelijkste van de Gereformeerde Gemeenten en ligt ten opzichte van de rest zeer geïsoleerd. De afstand naar Sunnyside, de dichtstbijzijnde gemeente, bedraagt 1650 kilometer!

In 1956 vertrok ds. Zijderveld naar Paterson-Peoples Park. Op 24 mei werd hij door

ds. W.C. Lamain bevestigd met de woorden van 1 Korinthe 3:10b, waarna hij op zondag 27 mei Handelingen 8:35 als uitgangspunt voor de intrededienst nam. Vanuit Paterson ging ds. Zijderveld vaak in het naburige Passaic preken.

Tegen zijn verwachting in moest hij weer terug naar Nederland. Na ruim 10 jaar in Amerika gearbeid te hebben, nam ds. Zijderveld op 17 mei 1959 afscheid van Paterson, waarna hij op woensdag 20 mei per schip naar Nederland terugkeerde. Ds. A. Vergunst, zijn vroegere medebroeder in 'the States', bevestigde hem op 3 juni in Capelle aan den IJssel. Deze gemeente telde inmiddels zo'n 700 zielen. Zijdervelds kinderen moesten na de emigratie eerst Nederlands leren.

Ds. Zijderveld maakte deel uit van enkele deputaatschappen. Om de Amerikaanse nationaliteit te behouden, moest hij minstens eenmaal in de drie jaar een aantal weken in de Verenigde Staten vertoeven. Van maart tot juni 1962 bracht hij er een eerste bezoek. Een van de reizen was gratis, want hij fungeerde aan boord als scheepspredikant. Ook in 1968, 1971 en 1976 bezocht hij de Amerikaanse gemeenten.

De periode in Capelle duurde nog geen vier jaar. In november 1962 had ds. Zijderveld beroepen uit Kampen en Middelburg. Tevoren waren zijn gedachten nooit uitgegaan naar de grote gemeente in de Zeeuwse hoofdstad, maar hij moest er wel naartoe. Op 27 februari 1963 volgde het afscheid van Capelle. Zijn voorganger in Middelburg, ds. W. Hage, bevestigde hem daar op 7 maart. Er wachtte een zware taak, want alle andere gemeenten in de classis waren vacant; terwijl er in de jaren 1964-1967 slechts twee predikanten in de classis waren.

In zijn Middelburgse periode ontplooidde de predikant naast het werk in zijn gemeente, waarvan het ledental uitgroeide tot 3000, en de classis nog tal van andere activiteiten. Hij kon dit doen door zijn enorme werkkraft en doordat hij maar een uur of vier nachtrust nodig had.

Begin jaren zestig was hij betrokken bij de start van de Actie Dovenzorg. In 1963 nam hij het initiatief tot oprichting van de Vereniging tot Reformatorisch getuigenis in het Commerciële Leven (VRCL). Ds. Zijderveld was er tot begin 1983 voorzitter van.

Ook was de predikant oprichter en voorzitter van het Smytegeltfonds, dat zich ging toeleggen op het herschrijven van preken uit de tijd van de Nadere Reformatie. De eerste preek in deze Reveilserie verscheen in januari 1964. Dit fonds gaf enkele malen een gelegenheidsprek van ds. Zijderveld uit.

In 1986 werd ds. Zijderveld als voorzitter opgevolgd door de Hervormde ds. W. van Gorsel, terwijl hij zelf erevoorzitter werd.

Een andere, interkerkelijke stichting onder voorzitterschap van ds. Zijderveld opende in 1974 in Middelburg de Reveilboekhandel, waarvan de opbrengst voor de evangelisatie bestemd werd. Deze boekhandel is in 1984 door Uitgeverij Den Hertog uit Houten overgenomen.

De predikant was actief in het schrijven of opnieuw publiceren van boeken, brochures, artikelen en folders. Scherp zag hij het gevaar van onkunde en daarom schreef hij in het jeugdblad Daniël: 'Laten de ouderen onder ons aan de jeugd vertellen hoede Heere Zijn kinderen op verschillende wijzen trekt en leidt. Wij moeten het aan onze kinderen en jonge mensen vertellen. Dat deden de ouden ook! We kunnen nooit genoeg spreken over de zalige dienst des Heeren.'

Tot de activiteiten van ds. Zijderveld behoorden ook contacten met en reizen naar het buitenland. Zijn contacten strekten zich uit tot in Groot-Brittannië en Zwitserland toe. In Engeland ging hij voor in een Engelstalige dienst.

Bijzondere belangstelling had hij ook voor Zuid-Afrika, waar hij meermalen kwam. In oktober 1967 preekte hij daar in Pretoria en Durban. Hij was een van de oprichters van

de Nederlands-Zuidafrikaanse Werkgemeenschap.

Hij had in het bijzonder ook liefde tot het volk Israël. Deze was hem in zijn jeugd al bijgebracht. **Ds. E. Kropveld**, een gereformeerd predikant van Joodse afkomst, logeerde vaak bij zijn ouders en de jonge Gerrit wandelde dan aan zijn hand naar de kerk. Tijdens de studie in Apeldoorn was Zijderveld bevriend met **Samson Frank**, een Jood die tot het christendom was overgegaan.

Ds. Zijderveld leidde de eerste Israëltreis van het reisbureau Amicitia. Hij ging wel vaker naar Israël en deelde er dan traktaatjes uit. In 1974 reisde hij opnieuw naar Jeruzalem. Binnen het Deputaatschap voor de evangelisatie had hij voorgesteld dat evangelist J. Kwantes hem zou vergezellen als beloning voor diens noeste arbeid in Alkmaar. Kwantes schreef later: 'Onze voetstappen liggen tussen Dan en Ber-Seba. Ook bezochten we samen het oude Athene om de voetsporen van Paulus te vinden in het prachtige Griekenland.'

In het Hadassahziekenhuis overhandigden de predikant en de evangelist een cheque van f 75.000,-. Het geld was in de Gereformeerde Gemeenten ingezameld voor hulp aan soldaten die tijdens de Jom Kippoeroorlog gewond waren geraakt.

In Jeruzalem hield ds. Zijderveld op 12 mei een dienst, waarin hij ook de doop bediende.

Op 17 januari 1970 leidde hij de begrafenis van zijn vroegere medestudent ds. H. Visser. Een andere oud-studiegenoot, ds. J.C. van Ravenswaay, werd door hem in 1973 in Terneuzen bevestigd. Ook hij had de Christelijke Gereformeerde Kerken verwisseld voor de Gereformeerde Gemeenten.

De Middelburgse gemeente groeide. Daarom legde ds. Zijderveld op 21 oktober 1973 de eerste steen voor een tweede kerk, die hij op 5 juli 1974 in gebruik nam. Dit bedehuis werd in het zuiden van de stad gebouwd. Pogingen om een tweede predikant te krijgen, mislukten. 'Zuid' zou pas in 1981, na de Instituering, een leraar krijgen.

Na zestien jaar Middelburg ging ds. Zijderveld naar zijn laatste arbeidsveld. Op 15 augustus 1979 werd hij de eerste predikant die de gemeente van Hoofddorp sinds de Instituering in 1933 ontving. Ds. R. Boogaard was zijn bevestiger.

Van 1980 tot 1983 redigeerde ds. Zijderveld het blad *De Lichtende Kaars*. Voordien was dit blad gedurende vele jaren uitgegeven door de heer A. de Redelijkheid.

De classis Amsterdam verleende ds. Zijderveld op 30 juni 1982 emeritaat. Dit ging in op 25 november, zodat hij zijn veertigjarig ambtsjubileum op 15 november nog met zijn laatste gemeente kon gedenken. Psalm 71:18 was op 17 november de tekst van de jubileum- en afscheidsdienst.

In mei 1983 verhuisde het echtpaar Zijderveld naar een woning in Middelburg. Tot zijn overlijden woonde de emerituspredikant in de Zeeuwse hoofdstad.

De eerste jaren na zijn emeritaat preekte ds. Zijderveld eenmaal per zondag in de vacante gemeenten op Walcheren en omgeving. Daarna werd dat onmogelijk door hartproblemen, terwijl hij ook leed aan een lichte vorm van de ziekte van Kahler.

Nadat ds. Zijderveld jaren met zijn gezondheid getobd had, was er in het voorjaar van 1992 een opmerkelijke opleving, zodat hij voor het eerst sinds jaren weer kon preken. Zes zondagen ging hij (eenmaal per dag) voor. Ook geestelijk was hij in deze weken zeer goed gesteld.

In die weken van opleving heeft hij nog veel werk gedaan. Hij belde vrienden, schreef brieven en maakte meditaties gereed voor bladen.

In Meliskerke hield hij op 12 april met ruimte en opening zijn laatste preek, waarbij hij sprak over Galaten 2:20.

Meer dan 6000 maal had ds. Zijderveld het Woord bediend. Hij maakte nog afspraken

voor drie diensten in Middelburg en Terneuzen op Goede Vrijdag en tijdens de Paasdagen. Zijn vrouw vond het veel te veel, maar hij zei: 'Van preken word ik niet moe.'

Hij heeft deze beurten echter niet meer kunnen vervullen. Plotseling moest hij met hersenvliesontsteking in het Middelburgse ziekenhuis worden opgenomen. Ondanks zijn sterke gestel werd zijn lichaam in enkele weken afgebroken.

Meermalen mocht de bejaarde dienaar nog getuigen van zijn hoop en uitzien. Op 15 mei kwam het einde. De predikant was 81 jaar en zeven maanden geworden.

Op 21 mei werd de rouwdienst in de Zuiderkerk geleid door ds. Th. van Stuijvenberg, terwijl ook ds. J.J. van Ekeveld en VRCL-voorzitter G.H. Verweij spraken.

Op de begraafplaats in St. Laurens werd de predikant grafwaarts gedragen door drie kerkenraadsleden van Middelburg-Centrum en drie van Middelburg-Zuid.

Daarna werd het woord gevoerd door ds. L. Huisman, ds. W. van Gorsel, ds. Th. van Stuijvenberg en de oudste zoon van de overledene, mr. B.P. Zijderveld.

Geschriften

Van 's Heeren wegen (zes preken), Utrecht 1949.

'Emigreren naar een nieuw vaderland', in: Ik ga emigreren!, Utrecht 1954.

The coming of the great World Jugde, z.p. z.j.

The renewed man, z.p. z.j.

The city of the great King, z.p. z.j.

The blessed work of God's Spirit, z.p. z.j.

'Preface' in: The Russian Sputnik - Last public address bij the late Professor G. Wisse, z.p. z.j.

Rome in het licht van Gods Woord, Utrecht 1963.

Gestencilde belijdenispreken, Middelburg 1963-1971.

Woord vooraf (juli 1963) in: Het kindergebed verhoord (bewerkt door M. Nijssse), Middelburg 1963.

Ten geleide in: Gedichten uit de poëzietuin van Jan Luyken, Middelburg 1963.

Woord vooraf (dec. 1963) in: Gods genade verheerlijkt in de jeugd (proza vertaald door C. Flipse, poëzie bewerkt door M. Nijssse), Middelburg z.j.

Ten geleide in: Ds. P. Immens, Het genadeverbond, Middelburg z.j.

Ten geleide in: P. Curtenius, De bekering der Joden (preek), z.p., z.j.

A powerful tall of God, z.p. z.j.

The great separation, z.p. z.j.

The conversion of Manasseh, z.p. z.j.

Moses' choice of faith, z.p. z.j.

Artikelenseries in De Saambinder.

Ten geleide in: L. Myseras, De geestelijke pelgrim, z.p. z.j.

Ten geleide in: P. Pieterse, Ter nagedachtenis van Jannetje Cathalina Poppe (1936-1965) te Middelburg.

Ten geleide in: W. à Brakel, De toekomst van Israël, Oostburg 1967.

De wonderen Gods met Israël (twee preken), 1967 (Eng. vertaling: The miracles of God with Israël, opgedragen aan de Israëlische held Mosje Dayan, Oostburg z.j.).

Intredepredikatie te Middelburg op 7 maart 1963 en herdenkingspredikatie ter gelegenheid van het 25-jarig ambtsjubileum op 15 november 1967, z.p. z.j.

Ons Broedervolk, Utrecht 1968.

Diverse preken in: 'Uit de Schat des Woords' en 'Van recht en genade.' Het hart van de mens, Oostburg z.j.

Onze vrijheid. Amos' profetie over Israëls toekomst (preek).

Ten geleide in: Het gebed voor Israël, preek van ds. Th. Boston over Zach. 12:12, z.p. z.j.

Bezwaren tegen de geest der eeuw.

Balsem uit Gilead (twaalf meditaties voor zieken), Middelburg z.j.

De eeuwigheid; Is er een vagevuur? De onfeilbaarheid van de paus; De heiligenverering; De toekomst van de mens e.a. folders, Middelburg z.j.

De heilige roeping van de Kerk, preek over Spreuken 24:11, Middelburg z.j.

Het ziekbed van Hiskia (preek n.a.v. het overlijden van Jhr. De Casembroot, Commissaris der Koningin in Zeeland).

Petrus' geloofsbelijdenis, Groede z.j.

Engelenwacht en satanische kracht (twee preken), Oostburg z.j. (1971).

Het gebedsleven (zes preken), Oostburg z.j.

De bidstond te Jeruzalem (preek over 2 Kron. 20:9), Groede 1973 (Eng. vertaling: The prayer meeting at Jeruzalem).

De inwijding van de tempel - Preek en toespraken gehouden bij de eerste-steenlegging en ingebruikneming van de Zuiderkerk der Geref. Gem. te Middelburg, z.p. z.j.

Ten geleide in: P. Pieterse, Ter nagedachtenis aan het godzalig heengaan van Maria Heyboer-Pieterse (1910-1977).

Dagboekmeditaties in: Dagelijks begenadigd, Utrecht 1979.

Mozes' afscheidswoord tot Israël (afscheidspreek van Middelburg over Deut. 30:19), z.p. z.j.

Intredepredikatie van ds. G.A. Zijderveld te Hoofddorp, z.p., z.j.

'In het spoor der vaderen...', in Daniël, 27 juni 1980.

Het emigratieland van de toekomst, Utrecht 1980.

Samenstelling van en Woord vooraf in: Homiletiek, collegedictaat door prof G. Wisse, Kampen 1981.

Toespraak in: C. Hegeman, Predikt het Evangelie, Utrecht 1981, blz. 120-123 (Engelse vertaling in J.R. Beeke (red.), Sovereign grace in life and ministry, Grand Rapids, V.S. 1984).

'Christus, de Boom des levens', meditatie over Openb. 22:2b in: Het Woord overal gepredikt, Ridderkerk/Barneveld 1992.

Preek in: Een zaaier ging uit, deel 6, Vlissingen 1992.

'De boodschap uit de hemel voor Sion', meditatie over Jes. 3:10 (uit: Een Lichtende Kaars, sept. 1980), in: C.R. van den Berg, d' Oude dagen overdacht, Zwijndrecht 1993, blz. 186-189.

Preek over Psalm 40:3 in: J. Wouters, Wat verdwijnt en wat blijft - Geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente te Zoutelande, Zoutelande 1995, blz. 137-150.

'Heimwee naar Christus', preek in: Een zaaier ging uit, deel 13, Vlissingen 1996.

'Het leven met Christus', preek over 2 Kor. 5:17 in: Gedenkt uwer voorgangeren... - preken van de predikanten die de Gereformeerde Gemeente van Middelburg-Centrum dienden, Middelburg 1997.

Toespraak in: S. Boogaard e.a., In de schuilplaats des Allerhoogsten - Ter nagedachtenis aan ds. J.C. Weststrate, Goes 1998, blz. 61-63.

Levensschets overgenomen uit J. Mastenbroek

BIBLIOTHEEK VAN DE KLEINE KERKGESCHIEDENIS. A. Bel/ P. van de Breevaart / drs. H. Florijn / J. Mastenbroek / H. Natzijs / A. Ros. Predikanten en Oefenaars Biografisch Woordenboek van de Kleine Kerkgeschiedenis - deel 5. DEN HERTOG B.V. - HOUTEN